

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΤΗΣ Α. ΡΑΛΛΗΣ

Ἐπί τῆς ὕλης

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ Σ. Κ. ΑΜΗΛΛΕΡΗΣ
ΕΤΟΣ Β'—ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 1 ΚΤΩΒΡΗΣ 1924

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ
ΣΤ. ΛΑΦΝΗΣ
Γ. ΜΠΟΥΝΙΝ
Γ. ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ
Α. ΣΤΕΚΕΠΙ
Κ. ΦΩΤΑΚΗΣ
Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ
Τ. ΑΓΡΑΣ
ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ
Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ
Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ
Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Π. ΒΕΡΛΑΙΝ
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΘΗΝΑ",
6-ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ-6

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΧ. 4

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ Β'. ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ Ι
ΑΘΗΝΑ. ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1924

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑ ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΒΟΥ ΔΕΛΦΟΥ

*Αγρύπνησα, ύπνρητέησα, ἔκαμα ὅ,τι μοθοῦσα
κ' εἶδα πῶς εἶχε ὁ πόνος μου συχνά γιά πλερωμὴ
περίγελο· μὲ μάτιασε τὸ μῖσος καὶ ἀποροῦσα, γιὰτὶ
πολύ καὶ ὑπόφερα καὶ δούλεψα πολύ.

Οὐγκῶ (Contemplations)

Τοῦ ἀνθρώπου ἔρπαιτοῦ σου λαμπαδιάζει
τὸ δάγκωμα τῆ φλόγα τῆς ὀργῆς,
καὶ χτυπώντας τὸ πόδι καταγῆς
τὴν ποιητικὴν μελετᾷς ποῦ τοῦ ταιριάζει.

Τὸ φτύσιμο; *Α! τῆς ἀγορᾶς θυμός!
Καμιάς χειρονομίας ὁ ταραμός,
οὔτε τοῦ Γιουβενάλη τὸ φραγγέλιο·
μόνο σκέψης γαλήνιας ἀχνογέλιο.

*Ἄν πέρασες τὸ σύναρο ποῦ δίνει
γιὰ νὰ ζῆς ἀτρικύμιστα ἕνας νόμος,
— θεῶν ἢ θνητῶν ἢ ζῆλια ἢ δικαιοσύνη, —
λάκκος ἢ γκρεμὸς γίνεται σου ὁ δρόμος.

*Ἡ πολιτεία θεμέλιωσες τεράστια
ἢ σὰν ἀηδόνι τὸ τραγοῦδι σου εἶπες,
στὸ ποῦ φτερώνουν ἄρμα τῆς οἱ γρῆπες
θὰ κατεβῆ νὰ σὲ χτυπήσῃ ἢ Ἀδράστεια.

Μακάριος, κι' αν άκόμα ή βυσσοδόμα
σ' άλλο κακό δε σ' έρριξε, παρά
στου βαθρακού τὸ άπόλωτο τὸ στόμα
καί στου κοράκου τὸ κρά κρά!

15 τοῦ Αύγουστου 1922

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΩΣ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΚΟΙ

Σκοταδερός ὁ δρόμος· καί τὰ σπίνια
τὰ δίπατα, τὰ τρίπατα, κλεισμένα.
Βαθὺ κανάλι ὁ δρόμος μοιάζει
χωρὶς πανί, πλεύμενο κανένα. ἀπόψε

Ἄλλη φορά θά μπόρειε ἡ φαντασία
νά θρέψη τὴν ψυχὴ μ' ὠρατο ψέμα.
Μὲ ἱπποτικούς μαντύες νά γιομίσουν
τὸ φόντο του ἀπὸ ἔρωτα, ἀπὸ ἀγάπημα.

Ὅμως ἀπόψε πρόσμενε κάτι ἄλλο
βαλσαμικὸ στά φρένα, σάμπως χνσῶδι.
Κι' ἦρθε ἀπὸ κάποιες γριλλίες, κι' ἦρθε πάλι
παρθενικὸ ἕνα τρέμουλο τραγουδι,

μὲ κάποιο φῶς μαζί πού ἀχνοροδίζει
στὸν τοῖχο ἀντικρὺ τὸ μαρμαρένιο.
Θάσαι στὴν καμαρούλα κάποια λάμπα
καί θάχη τὸ ἀμπαζοῦρ τριανταφυλλένιο.

Καί μιὰ κοπέλλα βέβαια.... δὲν ξέρω....
δὲ βλέπω τίποτ' ἄλλο, παρά μόνο
τὴ μουσικὴ φωνούλα τῆς πού βγαίνει
κι' ἔχει τὸ φῶς γιὰ χρῶμα τῆς καί τόνο.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

Ι. ΜΠΟΥΝΙΝ

Η ΕΛΠΙΔΑ

Θυμάσαι μιὰ ἀπὸ τίς τελευταῖες ἐξοχικὲς μέρες, πού περάσαμε τὸν πε-
ρασμένο χρόνο κοντὰ στὴν θάλασσα; Κάποιο ἰδιαίτερο θέλημα ὑπάρχει σ' αὐ-
τὲς τίς φθινοπωρινὲς μέρες τίς γκριζὲς καί δροσερές, ὅταν γυρίζοντας ἀπὸ τὴν
πολιτεία στὴν ἐξοχὴ συναντᾷ κανεὶς μόνον ἀχθοφόρους φορτωμένους μὲ ἐπι-
πλα τῶν ἀργοπορημένων κατοίκων τῆς ἐξοχῆς.

Ἐχουν περάσει πιά οἱ ραγδαῖες βροχὲς τοῦ Σεπτεμβρίου, τὰ δρομάκια
τὰ ἀνάμεσα στοὺς κήπους ἔγιναν λασπωμένα, οἱ κήποι κιτρινίζουν καί ἀραιώ-
νουν, ὡς τὴν ἀνοιξὶ μένουν κατάμονοι μὲ τὴ θάλασσα. . .

Στὴ σειρὰ τοῦ στενόμακρου δημόσιου δρόμου, πού περνᾷ μὲ ἔκτασι
15 βερστίων ἀνάμεσα στὰ περιφράγματα τῶν κήπων καί τοὺς κιγκλιωτοὺς
φράχτες δὲ βλέπεις τώρα ἄλλο παρά τὰ κλειστὰ φρουτάδικα, περίπτερα, ὅπου
πουλοῦσαν τὸ καλοκαίρι νερὸ μὲ σέλτς καί τὰ παρατημένα κιόσκια τῶν ἐφη-
μερίδων.

Σ' ὅλο τὸ δρόμο ἀπὸ τίς βαρύτερες βίλλες Ἰταλικῆς καί Ἑλληνικῆς
στὺλ ὡς τὰ ἔσπριμένα μὲ ἀσέεσι σπιτάκια στὴν ἀπόμακρη βραχίωδη ἀκρο-
γιαλιά, ὀλοένα προβάλλουν ἀδέβαια μὲ ἐναλλαγές, καθὼς προχωρεῖ κανεὶς,
ἀνοιχτὰ μπαλκόνια μὲ ἐλισσόμενες μακριᾶς ἄγριες γιρλάνδες ἄγριου σταφυ-
λιοῦ, τὰ κλειστὰ παραθυρόφυλλα, οἱ ἐρμητικὰ κλεισμένες πόρτες, τὰ τυλιγμέ-
να σὲ μαλακά, ψάθινα καλύμματα λεπτοκαμωμένα μεσημερινὰ φυτά. Κι' ὅσο
πιδμακρὺ ἀπὸ τὴν πολιτεία — τόσο πιὸ ἀθόρυθα καί πιὸ ἐρημικὰ εἶναι τὰ γύρω.

Ἡ ἀτμομηχανὴ τοῦ σιδηροδρόμου περνᾷ πιά ἀραιὰ καί τὰ ἐπίμονα
σφυρίγματα τῆς στίς στάσεις, μακρὰ ἀντηχοῦν στὴν καθάρια ἀτμόσφαιρα.
Βηματίζεις στὴ γραμμὴ τοῦ δρόμου ἀνάμεσα στοὺς κήπους καί ἀφογράζεις.

Νά, ὁ σιδηρόδρομος ξανά κάπου σταμάτησε καί δυὸ φορές παραπονιά-
ρικα καί διαπεραστικὰ ξεφώνισε, ἀλλὰ πού, κοντὰ ἢ μακρὰ, δὲν εἴμπορεῖ κα-
νεὶς νὰ προσδιορίση.

Χωρὶς νὰ βιάζεσαι βηματίζεις πάνω στὰ δοκάρια· ἡ καρδιὰ χτυπᾷ κα-
νονικά, νά περπατῇ καί νά εἰσπνέη κανεὶς τὴ φθινοπωρινὴ δροσιὰ εἶναι ἐλα-
φρὸ καί εὐχάριστο. . . Σὲ κυριεύει ὁ πόθος νὰ μείνης σ' αὐτὲς τίς ἐξοχὲς ὡς τὴν
ἀνοιξί, νάκοὺς τίς νύχτες τὸ θόρυθο τῆς θάλασσας, πού βουίζει στὸ σκοτάδι, νά
πλανιέσαι ὀλόκληρες μέρες στὰ βάραθρα. Ἡ μορφή μοναχικῆς, αἰθέριας γυ-
ναίκας στὴν ταρατσα τῆς χειμερινῆς βίλλας διαγράφεται στὴ φαντασία, ἢ
μακριὰ δένδροστοιχία τῶν κυπαρισίων, περιχυμένη μὲ ἄμμο, μὲ τὴ γαλάζια

απόχρωση τῆς θάλασσας μὲ τὴ σκιαγραφία τῆς ἐλκύει καλεστικὰ στὲς πύλες τῆς. . .

Ἐμεῖς συχνὰ περνούσαμε σ' αὐτὲς τὲς δεικτοειχεῖς καμαρώνοντας τὰ παλῆα μαρμάρια μνημεῖα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθῶνες καὶ τὰ δένδρα — τὲς φθινὲς ἀπομιμήσεις τῶν κλασικῶν ἀγαλμάτων, ποῦ ἀπεικόνιζαν θεοὺς καὶ θεῆς — τὴν μὰτ λευκότητά των ἀνάμεσα στοὺς πράσινους σμίλακες καὶ τὰ μικρὰ κίτρινα φύλλα, ποῦ ἄφθονα σκορπίσθηκαν στοὺς δρομάκους τοῦ κήπου καὶ τὰ σκαλοπάτια τῶν μπαλκονίων.

Ἡ ἡμέρα ἦταν γκριζὰ καὶ γαλήνια — μιὰ δροσερὴ ἡμέρα τοῦ Ὀκτωβρίου σὲ τόνο σὰν τοῦ Πιθίς ντὲ Σαβάν — ἡ δροσερὴ σφριγηλὴ ἀτμόσφαιρα ἀπέπνευε τὸ ἄρωμα τῆς θάλασσας καὶ τῶν μαραμμένων ἀνθῶνων.

Ἡ θάλασσα πρόβαλλε πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χαμδένδρα καὶ τὰ δένδρα, ἐπληροῦσε μὲ τὴν παρουσία τῆς ὅλη τὴν πλατεῖα περιοχῆ. Ἐνοιωθε κανεὶς παντοῦ καὶ πάντα τὴν ἐλεύθερη πνοὴ τῆς. Φεύγοντας ὁλοένα μακρύτερα ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἐμεῖς ἐπλάθαμεν ἀπραγματοποίητα σχέδια ταξιδιῶν καὶ συνδέαμε μ' αὐτὰ, τὰ ὄνειροπολήματά μας γιὰ κείνη τὴ λεπτότατη ὑπερκόσμια ἀγάπη, ποῦ φαινόταν διαχυμένη γύρω μας σ' αὐτὴ τὴ σιγαλιὰ καὶ τὴ δροσιὰ τοῦ θαλάσσιου ἀέρα, στὴν ἀδρῆ, ποικίλη εὐμορφιὰ τῶν ἐλαφρῶν μενεξεδένιων ἀποχρώσεων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν φθινοπωρινῶν κήπων.

Θυμᾶσαι τὴ μαρμάρινη νύμφη στὸ μεγάλο παραμελημένο ἀγριωπὸ πάρκο, ποῦ σὲ μιὰ ἐλεύθερη γυναικεία στάση καθόταν στὴ βραχόπετρα ἀνάμεσα στὸ συντριβάνι; Τὸ καλοκαίρι ὅταν τὸ πάρκο εἶχε σκιά καὶ ἔκανε ζέστη, ὅταν οἱ ἡλιακὲς κοκκίδες ἔλουαν τὴ νύμφη, ἀπὸ τὴν πέτρα ἀπὸ ὅλες τὲς μεριὲς ἔτρεχαν πολυάριθμους κρούς καὶ καθάρους κρυσταλλένιες θρύσεις καὶ μὲ γερμένο τὸ κεφάλι ἡ νύμφη φάνταζε σὰν νὰ ἀφογκραζόνταν τὸ ἀδιάκοπὸ τους φλοῦθο.

Τώρα πιά ὁ φλοῦθος ἐσίγησε, στοὺς κήπους ἦταν δροσιὰ καὶ σιγαλιὰ καὶ μέσα ἀπὸ τὲς χαμηλόγερες μεγάλες ἀκακίες ἀνάμεσα στὰ κλαριά τῶν γυμνωμένων πλατανίων καὶ τοὺς ξεθωριασμένους ὠχρόγκριζους θαμνῶνας ἀναδίδονταν ἔντονα καὶ ἐλεύθερα ἡ ἄνετη πλατωσιὰ τῆς ἀκρογιαλιᾶς.

Γιατὶ εἶναι τόσο ἐξαισιεῖς οἱ ἀπραγματοποίητες ἐλπίδες;

Γιατὶ αὐτὸ τὸ αἰῶνιο λαχταριστὸ ὄνειροπόλημα τῆς ὁμορφιάς, τῆς ἀγάπης τῆς ἐνωμένης μ' ὅλον τὸν Κόσμο, τ' ὄνειροπόλημα γιὰ τὴν εὐτυχία, τὴν ἀπρόσιτη σ' ἐμᾶς, ἔστω ἐξ αἰτίας τῆς πρόσκαιρης ζωῆς μας στὴ γῆ;

Ἀνταλλάσσοντας τὲς σκέψεις μας μεγαλοφῶνως ἐμεῖς περπατούσαμε, ἐνῶ ἡ πρασινογάλαξη θάλασσα ὁλοένα πλατύτερα ξανοιγόταν πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ τὲς κόκκινες κεραμιδένιες στέγες τῶν ἐπαύλειων πᾶνω στὰ θάραθρα. Καὶ ἀκριβῶς ἐκείνη τὴ σπγγμῆ, ὅταν σιμώσαμε τὸ μέρος ἐκεῖνο,

ὅπου οἱ κῆποι καὶ οἱ βίλλες σὲ ἀπόστασι μισοῦ βερσιτοῦ κοβόνταν, ὅπου πάντα ἔξαφνα σταματᾶς, γοητευμένος ἀπὸ τὴν πλατωσιὰ τῆς θάλασσας, σχεδὸν στὴ γραμμὴ τοῦ ὀρίζοντος ἀντικρύσαμε τὰ πανιά τῆς «Ἐλπίδας».

Ἐθρόδιαζε πιά καὶ ἀνάμεσα στὰ ἤρεμα, γκριζὰ σύγνεφα ποῦ μὲ μακρυὲς λωρίδες σκέπαζαν τὸν οὐρανὸ, ἐπρόβαλαν νεραντζόχρωμες ἀποχρώσεις — σημεῖον ὅτι ὁ καιρὸς ψυχραίνει. Κοντὰ στὸν ὀρίζοντα ἦταν ἀνοιχτότερο χρῶμα, καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ ἀποβροχάφη καὶ μόνη τῆς καθάρισε τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπλάτεινε τὰ μάκρη. Στὴ θάλασσα πέρασε ἡ τρικυμία καὶ αὐτὴ ξετυλιγόταν ἀπέραντη, πρασινοπῆ ἰσόπεδη, ποῦ μὲ τολμηρὸ καὶ ἐλεύθερο ἡμικύκλιο ἄγγιζε μακρὰ τὸν οὐρανὸ.

Κάτω στὴν ἐλισσόμενη γραμμὴ τῶν κόλπων τὸ πράσινο νερὸ ἦταν τόσο διάφανο, ποῦ ὡς καὶ ἀπὸ τὰ θάραθρα διακρίνονταν οἱ θαθιὰ λιλόχρωμες ράχες ἀπὸ τὲς πέτρες τὲς θυθισμένες σ' αὐτὴν πιδ πέρα ἢ ἐπιφάνειά τῆς ποῦ καὶ ποῦ ἐζάρωνε σὰν τὴν ἐπιφάνεια μεταξωτοῦ ὑφαντοῦ κάτω ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ ἐλαφροῦ ἀνέμου, ποῦ ἔφερνε ὡς ἐμᾶς τὴ δροσερὴ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας καὶ ἀκόμα μακρύτερα ἢ ἤρεμη πλατωσιὰ τῆς θάλασσας ἔφευγε πρὸς τὸν ὀρίζοντα μὲ μακρὲς καὶ λεπτὰ σχεδιασμένες λωρίδες τῶν ρευμάτων καὶ ἀποχρώσεων.

Κοντὰ στὸν ὀρίζοντα χανόνταν αὐτὲς — θαρροῦσε κανεὶς, πῶς πίσω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα ξαναρχίζου γαλήνια, γλυκοπράσινα ὑδάτινα λειβάδια· ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ἐκεῖ, ποῦ ἦταν ἡ «Ἐλπίδα» ἦταν ὁμαλὸς οὐριος ἄνεμος. Καὶ ἀφοῦ ἐσήκωσε σὲ μερικὰ κατάρτια τὰ πανιά καὶ στένεψε καθὼς ἀπομακρύνονταν, ἡ «Ἐλπίδα» σὰν παραμυθένιο πλωτὸ καμπαναριὸ χτυπητὰ ἐγκρίζιζε στὴν ἄκρη τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου ἡ θάλασσα ἄγγιζε τὸν οὐρανὸ. Ἦταν μόνη καὶ ἐξαιρετικὰ ὑπογράμμιζεν αὐτὴ τὴν ἴσια πλατωσιὰ, ὁλοκληρωτικὰ ἀνασταίνοντας μὲ τὰ πανιά τῆς τὴν ποιησι τῆς ἀρχαίας θάλασσας. Καὶ ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιὰ, μ' ὅλη τὴ μεγάλη γιὰ τὸ μάτι ἀπόστασι, φαινόταν τώρα τι συμπαθητικὸ, δυνατό καρδίι ἦταν, θελκτικὸ καὶ ἀγέρωχο σὰν βασιλικὴ θαλαμηγός...

Τὸ καλοκαίρι εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν Αὐστραλία καὶ μετὲς τὸ ἀνταμώσαμε σὰν νᾶταν φίλος μας. Τὸ κοιτάξαμε σὰ ζωντανὸ. Πόσες χῶρες καὶ θάλασσες εἶχε δεῖ, πόσα κύματα τοῦ ὠκεανοῦ ἔλουαν. Τὸ δὲξ, ὕψηλό του στῆθος. Ὁ λιμένας ἦταν κατάμεστος ἀπὸ πλοῖα, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἦταν θαρειὰ, δυσκίνητα θαπύρια, ποῦ κάπνιζαν μὲ τὲς μαῦρες, χαμηλὲς καπνοδόχους τους, φορτωμένα μὲ κεραμιδία, σίδερο, ψωμί καὶ θαρέλια ἀπὸ βούτυρο, ποῦ βροντοῦσαν ὁλόκληρες μέρες μὲ τὲς φορτομηχανές. Αὐτὰ εἴξεραν μόνον τὰ φορτεῖα τους, ἐνῶ μὲ τὴν «Ἐλπίδα» ταξίδευαν οἱ νέοι ναυτικοί, καὶ πῶς ξεχώριζε ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν πλωτὴ πολιτεία τῶν πλοίων ἢ ἐλαφρῆ, ἢ ἐλεύθερη «Ἐλπίδα» εἰσπλέοντας στὸ λιμάνι κάτω ἀπὸ τὴν ὄθησι τῶν καταρτιῶν μὲ τὰ πανιά τῆς.

Τώρα εκείνη ξανά μάς ἐγκυτέλειπε... Καί εἶπα ἐκεῖνα, ποῦ ἐμεῖς τόσο ὄνειροπολούσαμε στὰ ἐφηδικά μας χρόνια, κοιτάζοντας ἀπὸ τὸ μῦλο τῆ θάλασσα ποῦ αἰώνια κάτι μᾶς ὑποσχόταν πίσω ἀπο τοὺς φευγαλέους ὀρίζοντάς της, εἶπα, κείνα ποῦ μᾶς ἐτρικύμιζαν αὐτὴ τῆ φθινοπωρινὴν ἡμέρα στὴ σιγαλιὰ τῶν ἐρημωμένων ἐξοχικῶν κήπων—εἶπα κείνα μὲ μοναδικὴ δύναμη μᾶς συνάρπασαν σ' ἡ θέα τῆς ἀπομακρυσμένης «Ἐλπίδας» Καθὼς ἄγγισε τὸν ὀρίζοντα ἐκείνη ξεχώρισε καὶ σὰν νὰ ἔμεινε ἀσάλευτη, μικραίνοντας τόσο ἀπαρατήρητα, ποῦ μόνον ὀξὺ μάτι μποροῦσε νὰ παρατηρήσῃ αὐτὴν τὴν μείωσι. Γιὰ ποῦ διηύθυνε τὸ δρόμο της; Στὴ μεσημβρία, πρὸς τὸ Βόσπορο, στὴ Μεσόγειο... Αὔριο μπροστά της θὰ ξανοιχθοῦν πιδ ἀπαλά, ὠραῖα μάκρη, μὲ τίς λεπτὰ γαλαζόχρωμες ἀκρογιαλιές... Διλόγκριζη, γραφικὴ καὶ θαυσιμὰ ὠραιότατη μοναχικὴ—καθὼς εἶναι—στὴν ἄκρη τοῦ ὀρίζοντα τῆς πελώριας πρασινωπῆς θαλάσσιας πεδιάδας, ἀπομακρύνονταν ἀπαρατήρητα, ἀλλὰ ἀκλόνητα. Καὶ πιά νέοι ὀρίζοντες ξετυλιγόταν μπρὸς σέ κείνους, ποῦ ταξείδευαν μ' αὐτὴν. Κοιτάζοντάς την ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἐνοιώθαμε τοὺς ὀρίζοντας αὐτούς. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι σὰν νὰ βρισκόμαστε σ' αὐτὴν καὶ διακρίναμε μαγικὰ ἐκεῖνο τὸ νέο καὶ σαγηνευτικὸ, ποῦ ὑπόσχεται, κάθε μακρινό, ὅπως ἴσως στὴν πραγματικότητα θὰ δοῦν οἱ ἀπόγονοί μας εἶπα ἐκεῖνα, ποῦ μᾶς ταράζουν μὲ ἀπραγματοποίητες ἐλπίδες, μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ὁμορφιάς τῆς ζωῆς καὶ τὰ ὄνειροπολήματα γιὰ τὸ πῶς θὰ γίνουν εὐτυχεῖς οἱ ἄνθρωποι στὸ Μέλλον.

Ἄργα τῆ νύχτα, ὅταν ὁ ὀρμητικὸς ἄνεμος ἀνήσυχαι καὶ προσεκτικά, σὰν νὰ ζητοῦσε κάτι, θροῦσε σαλεύοντας τίς ξερὲς κλιματαριῆς τοῦ ἀγριοστάφυλου στὸ μπαλκόνι μας καὶ μᾶς μετέδιδε τὸ μισοναρκωμένο θόρυβο τῶν κυμάτων, ἐγὼ νοερὰ συνώδευα τὴν «Ἐλπίδα» στὸ δρόμο της τῆς σκοτεινῆς θάλασσας. Ἡ ἡμέρα πέρασε σὲ πεζὲς φροντίδες καὶ δουλιές, ὅμως ὅλη τὴν ἡμέρα θαρροῦσα πῶς εἶδπα τῆ νύχτα κάποιον μελαγχολικὸ καὶ ποιητικὸ ὄνειρο. Ἡ «Ἐλπίδα» τώρα ἦταν μακριά. Ἀλλὰ τί ἡδονὴ ποῦ ἐνοιώθα ἔστω νοερὰ μόνον νὰ τὴν παρακολουθῶ!

(Ἀπὸ τὸ Ρωσικὸ)

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ "ΣΟΝΝΕΤΑ ΤΗΣ ΠΕΘΑΜΕΝΗΣ ΝΙΟΤΗΣ,"

Ε'

Τοῦ πλανεμένου τοῦ ἀσπρομάλλη ἀκόμη
Τὸ μονοπάτι τὸ χλοερὸ εἶνε ἀντικρυνά του :
Πίσωθε οἱ μυριοπατημένοι οἱ δρόμοι
Τῆς Πύλης τοῦ βαρήσκιωτου Θανάτου.

Θαμπογελάει τὸ ἀχέλι· μὲ τὴν κόμη
Σὰν τοῦ ἤρεμου εὐρυμέτωπου κυμάτου,
Πρὸς τὴν κορφή ἀτενίζει, δίχως οἱ ὦμοι
Νὰν τοῦ κυρτόνουν· ὄψη ἔχει Ἄθανάτου·

Κορμωστασιὰ Ψυχῆς· σὰν τοῦ μαρμάρου
Τῆ φωτεινῆ τῆ χάρη ἐντός του κρύβει
Λευκὸ ἕνα σκότος... Νᾶνε τοῦ Πινδάρου

Ὁ Πυθιονίκης Ὑστερος ; ἢ μήπως ἡ Ἥδη
Στῆς κόμης τῆ λευκῆ τὴν αἴγλη ἐφάνη,
Φορώντας Του ἕνα στίχο Τῆς στεφάνι ;

Σπέτσες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

LORENZO STECCHETTI

ΕΣΕΝΑ!..

Εἰς τὸ δρόμο κάτου παίξει τ' ὄργανάκι
Τὸ παράθυρό μου τ' ἀνοιχτὸ ἀφίνει
Τῆ βραδειὰ νὰ μπαίνει καὶ τὸ ἀγεράκι
πῶρχει' ἀπ' τοὺς κάμπους κα' εὐωδιές χύνει.

Μὰ τὰ γόνατα μου—δὲν καταλαβαίνω
Τὶ ἔχουνε καὶ τρέμουν, δάκρυ τῆ ματιά μου
βρέχει—Τὸ κεφάλι τὸ κρατῶ σκυμένο,
Μὲ τὸ νοῦ σὲ Σένα ποῦσαι μακριά μου....

(Μετάφρ.) ΣΠ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΕΡΑΝΩ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Στὸ φαρδύπλοτο χαγιάτι, μικρὸς ποὺ εἶμουνα, μιὰ μέρα, θυμᾶμαι, — καθόμουνα πίσω ἀπ' τὰ τζαμιωτὰ καὶ κοίταγα ὄξω τὴ βροχή, ποὺ ἔπεφτε, — ὅτι ἄκουσα μιὰ μπιστολιά.

Ἡ μάνα μου σιμά μου καθισμένη κάτι ἔγραβε καὶ στὸν κρότο τοῦ πυροβολισμοῦ σηκώθηκε ἀπάνου.

Κ' οἱ δυὸ ἀπ' τὰ τζάμια κοιτούσαμε ἀπὸ κάτω τὸν δρόμο καὶ τὰ περιβόλια μὲ τίς πράσινες στολές τους. . . .

Πίσω ἀπ' τὰ δέντρα, πέρα στὸ μεγάλο δρόμο, εἶδαμε νὰ τρέχουνε ἄνθρωποι, μὲ ὄλο τὸ πέσιμο τῆς βροχῆς.

Ἄνοιξε βιαστικά τὸ φύλλο τοῦ τζαμιωτοῦ ἡ μάνα μου κ' ὄξω κοιτοῦσε μὲ ὀρθάνοιχτα μάτια καὶ τεντωμένα αὐτιά καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀντιληφθεῖ τί συνέβαινε.

Ἄπ' τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν πρόβαλαν τῶν γειτόνων τὰ κεφάλια. Πολλοὶ πρὸς ἓνα σημεῖο τρέχανε, κάτω ἀπ' τὰ ψηλὰ δέντρα καὶ τοὺς φράχτες μπρὸς ἀπ' τὸ δρόμο, ποὺ ἐμποδίζανε νὰ δοῦμε ποὺ γινότανε ἡ συγκέντρωση.

Ἄκουσα τὴ μάνα μου, ποὺ εἶπε, χτυπώντας τὰ χέρια της.

— Κάτι κακὸ συνέβηκε.

Καὶ μουδιασμένος τῆς εἶπα.

— Ἄκουσα καλὰ τὸν πυροβολισμό. Κάποιοι, φαίνεται, θὰ μαλώσανε.

Ἡ μάνα μου ἔτρεξε κάτω στὴν ἐξώθυρα. Καὶ γὼ πίσω της ἀκλούθησα, κατεβαίνοντας ἓνα-ἓνα τὰ σκαλιά, σὰν κουταβάκι, ποὺ πρωτομαθαίνει τὰ βήματά του.

Ὅποιος περνοῦσε ἡ μητέρα μου τὸν ρωτοῦσε.

Ἄπὸ τὸ ἀπέναντι σπίτι, κάποιου δικηγόρου ἡ γυναίκα βγήκε στὴν πόρτα καὶ ρωτοῦσε κ' αὐτὴ νὰ μάθει.

Ἡ βροχὴ μὲ τὸν ἴδιο τόνο ἔπεφτε, κ' οἱ δρόμοι εἶχανε πλημμυρίσει, ὅπου εἶτανε λακοῦβες, ἀπὸ νερά.

Ξαφνικά ἀκούσαμε διαπεραστικὲς φωνές, ποὺ ξεχωρίζανε γυναικειὲς κ' ἄλλες ἀνακατωμένες, ἓνας θόρυβος, κάτω ἐκεῖ στὸ δρόμο, ποὺ τὸν δυναμώνανε, τὰ σκυλογαυγίσματα τῶν περιβολιῶν.

Ἡ γυναίκα τοῦ δικηγόρου κινδύνισε ἀπ' τὸ φόβο κ' εἶπε.

— Κάτι κακὸ ἔχει συμβεῖ, κ' ἔκανε τὸ σταυρὸ της.

Κ' ἡ μάνα μου, ποὺ πῆρε τὸ μάτι της ἓναν ποὺ ἔτρεχε, στὸ δρομάκι τοῦ περιβολιοῦ μας μπροστά, γιὰ ν' ἀποφύγει τὸ λούσιμο τῆς βροχῆς, τοῦ φώναξε, κουνώντας τὸ χέρι της.

— Ἐλα δῶ! . . .

Καὶ μαζί της κ' ἐγὼ ἔμπηξα τίς φωνές.

Πάνου ἀπ' τὴν ἐξώθυρά μας εἶτανε μπαλκόνι κ' ἔτρεξε ὁ ἄγνωστος ἄνθρωπος καὶ μᾶς πλησίασε κουρασμένος. Ἐβγαλε τὴ ρεπούμπλικά του καὶ τίναζε κάτω τὰ νερά. Ἄπ' τὰ ρουθούνια του ἔβγαζε καπνοῦς. . . .

Τὸν ρωτήσαμε νὰ μᾶς πεῖ τί εἶχε συμβεῖ.

Μὲ φωνὴ κομμένη, κ' ὕφος ταραγμένο ἀπάντησε.

— Κάποιοι φιλονεικήσανε στὸ σπίτι τοῦ Τρεμπέλα, πλάι στὸ μπακάλικο τοῦ Κουτρουτζῆ. Ὁ ἓνας τράβηξε περιστροφὸ καὶ πυροβόλησε στὰ μηλίγγια τὸν Τρεμπέλα.

Μ' ἔκπληξη ρώτησε ἡ μάνα μου καὶ τοῦ δικηγόρου ἡ γυναίκα, ποὺ ἦρθε κοντά μας, ποῖος εἶτανε ὁ φονιάς καὶ γιατί σκότωσε.

Ὁ ἄγνωστος ἄνθρωπος ἤθελε ν' ἀποφύγει τὴν ὀμίλια, κοίταξε ψηλὰ τὰ σύγνεφα, εἶδε ποὺ ἡ βροχὴ δὲν εἶχε διάθεση νὰ λιγοστεύει τὴ φόρα της καὶ κοίταξε μέσα τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ μας.

— Καλὰ — εἶπε — θὰ σᾶς πῶ τί συνέβηκε, μά, θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ δώσετε νὰ πιῶ λίγο νερὸ γιὰτι διψῶ.

— Ναί, ναί, εὐχαρίστως, τοῦ εἶπαμε.

Χτύπησε τὸ κουδοῦνι τῆς πόρτας ἡ μητέρα μου καὶ βγήκε ἡ δοῦλα στὴ σκάλα.

— Φέρε — τῆς εἶπε — κάτω ἓνα κονιάκ κ' ἓνα ποτήρι νερό.

Ὁ ἄνθρωπος μπῆκε μέσα στὴν εἴσοδο κ' ἀνάσαινε βαθεῖα, καὶ ζήτησε νὰ κλείσουμε τὴν ἐξώπορτα.

— Κλείστε — παρεκάλεσε εὐγενικά — γιὰτι ἔρχομαι ἀπὸ δρόμο κ' εἶμαι ἰδρωμένος.

Τοῦ γίνηκε ἡ παράκληση.

Ἔτσι ἐμεῖς κ' ἡ γυναίκα τοῦ δικηγόρου, κάναμε ἓναν κύκλο, ν' ἀκούσουμε τίς λεπτομέρειες τοῦ αἱματηροῦ δρώματος.

Ἐβγαλε τὸ μαντήλι του, σκούπισε τὸν ἰδρῶτα τοῦ προσώπου του, ρούφηξε καὶ τὸ κονιάκ μὲ τὸ νερὸ καὶ τὰ μάτια του εἶχανε ταραχὴ καὶ λαμπυρίζανε.

— «Δὲν εἶνε μικρὸ — ἄρχισε νὰ διηγεῖται — νὰ σκοτώνεται ἓνας ἄνθρωπος. Ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶνε καλὰ, καὶ τὸν ἀκοῦς νὰ μιλάει, ξαφνικά, μ' ἓναν πυροβολισμό στὰ μηλίγγια, νὰ τὸν βλέπεις νὰ ξαπλώνεται νεκρός! . . . Εἶνε ἄγριο τὸ θέαμα. Γίνεσαι θηρίο ἀμέσως ἐνάντια τοῦ φονιά. Ζητᾶς νὰ τὸν κατασπαράξεις. Γιὰτι τὸ θῦμα παίρνει ἀπάνω του ὅλη τὴ λύπηση καὶ τὸ μῖσος ὁ φονιάς. Κι' ὅσο βλέπεις τὸ πτώμα βαμένο στὰ μάγουλα, στὸ κούτελο, στὰ μαλλιά, στὸ πουκάμισό του μὲ αἶμα, δαγκάνεις μὲ λύσσα τὰ χεῖλιά σου».

Ἡ δικηγόρινα, μὲ τὴν ψηλότονη φωνὴ της, διέκοψε.

— Οἱ φονιάδες θέλουνε κρεμάλα! . . .

Κ' ἡ μάνα μου μὲ θυμό, εἶπε, κουνώντας τὸ δάχτυλο.

— Φυλακὴ καὶ βασανιστήρια!...

Κι' ἄλλα ὅμοια ἐχθρικά λόγια εἶπανε κ' ὁ ἄγνωστος ἔπασε μὲ τὴν παλάμη του τὸ κούτελό του καὶ τῶσφιξε νευρικά.

— «Ὅχι ὅλες τὶς φορές—, εἶπε μὲ φωνὴ χαμηλὴ, κουνώντας τὸ κεφάλι. Γιὰ τοὺς φονιάδες ὑπάρχουνε νόμοι καὶ δικαστήρια. Κι' ὅμως δὲν καταδικάζονται τόσο σκληρά, ὅσο ἀπαιτεῖτε σεῖς. Λέει μιὰ παροιμία: «Ποτὲ ὁ φονιάς δὲ φταίει». Καλὰ καθούμενα, μὴ φαντασθεῖτε, πῶς ἀποφασίζει ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ κ' αὐτὸς ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπολαύσει τὴν ἐλευθερία καὶ τ' ἄλλα τῆς ζωῆς ἀγαθὰ—πολλὲς φορές καὶ ποὺ συνδέεται μ' ἓνα σωρὸ ὑποχρεώσεις— γιὰτὶ σκοτώνουνε κ' ἄνθρωποι ποὺ ἔχουνε γυναῖκα καὶ παιδιά—, εὐκόλα ἔτσι νὰ μπεῖ στοὺς τέσσερους τοίχους τῆς φυλακῆς καὶ νὰ σκλαβώσει κεῖ μέσα τὰ καλλίτερα χρόνια τῆς ζωῆς του. Ὁ Τρεμπέλας ἔφταιγε, ξέρω ἐγὼ τὴν ἱστορία... Ἐκανε μιὰ πλαστὴ διαθήκη καὶ κληρονόμησε ἀπὸ τὸ θεῖο του σημαντικὸ μέρος τῆς περιουσίας του. Εἶτανε ἄνθρωπος τῆς ἀπάτης. Εἶχε κάνει στοὺς ἄλλους πολλὰ κακά. Ξέρω, ποὺ τὸ φονιά, ἀπ' τὴ διαθήκη ζημίωσε. Γυρίζοντας ἀπ' τὰ ξένα νὰ βρεῖ τὰ δικαιώματά του τὰ βρῆκε στοὺς καταχτητὴ αὐτοῦ τὰ χέρια. Ζήτησε τὴ βοήθεια τοῦ νόμου. Μά... ὅλα εἶχανε τὴ σφραγίδα τοῦ νόμου, οἱ κακίες του, ποὺ ἤξερε νὰ σκεπάζει καὶ νὰ προφυλάγεται. Ὅπου ζήτησε προστασία, δὲν εἰσακούστηκε. Διαμαρτυρήθηκε στὸν ἴδιο τὸν σκοτωμένο καὶ κείνος τοῦ εἶπε νὰ μὴν τὸν ἐνοχλεῖ, γιὰτὶ θὰ διαμαρτυρηθεῖ στὴν ἀστυνομία. Τὸν ἔβγαλε μιὰ μέρα ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του ὄξω—ποὺ μὲ τὴν πλαστογραφία κέρδισε— μὲ τὶς σπρωξιὲς καὶ τὶς βραιοῖς. Ἄλλη ὁδὸς σωτηρίας γιὰ τὸ φονιά δὲν ὑπῆρχε. Ἐπρεπε ἢ νὰ μείνει θῦμα, ἢ νὰ ἐνεργήσει μὲ τὸ δικό του τὸ κεφάλι. Σὲ τέτοιες κρίσιμες στιγμὲς τὸ θῦμα, ποὺ βλέπει ὅτι οἱ νόμοι δὲν τὸ προστατεύουνε, φτιάχνει τότες τὸ δικό του νόμο, γίνεται αὐτὸ δικαστὴς καὶ καταδικάζει. Εἶνε ἡ ἐσχάτη ἄμυνά του. Ὁ κακὸς Τρεμπέλας τιμωρήθηκε! Οἱ ἁμαρτίες του κ' οἱ κακίες του πληρωθῆκανε. Ὁ φονιάς τί φταίει; Εἶτανε καὶ μένει θῦμα! Γιατὶ δὲν εἶνε ὠραῖος ὁ φόνος. Παίρνει τὸν κακὸ τίτλο τοῦ φονιά κανεῖς, Μά... ἢ συνείδησή του φωνάζει, διαμαρτύρεται: «Εἶμαι ὁ δικαστὴς!»

Κάτι χοντρά δάκρυα κυλίσανε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Ἐτρεψε σὰν φύλλο κ' εἶχε γίνει ὠχρὸς σὰν τὸ θειάφι.

Ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὸν φοβοῦμαι καὶ δάγκασα τὸ δάχτυλό μου.

Ἡ μάνα μου τὸν περιεργαζότανε μὲ κάποια ἐκπληξη.

Ἀπ' ὄξω ἀκούσαμε περπατησιὲς καὶ θῆκες σπαιθῶν. Περνούσανε χωροφυλάκοι. Σὲ μιὰ στιγμὴ σταθῆκανε. Μιλούσανε ψιθυριστά. Ἀπὸ κάτω στὰ περιβόλια ἀκούγονταν ποὺ σφυρίζανε κ' οἱ βαρεῖες πατησιὲς τῶν ἄρβυλων τους.

Ἡ δικηγόρινα δοκίμασε ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα. Ἐβαλε τὰ δυνατά της.

Ὁ ἄγνωστος ξαφνικά κινήθηκε καὶ τῆς μάγκωσε τὸ χέρι.

— Μὴν ἀνοίξεις—τῆς φώναξε μὲ παρακλητικὸ ὕφος.

Ὅλοι ταραχήκαμε· ἡ δικηγόρινα κιτρίνισε ἀπὸ φόβο σὰν τὸ φλουρί.

Τὰ μάτια του ὅμως ἀγριέψανε. Οἱ τρίχες του σηκωθῆκανε. Τὰ στήθια του ἀνεβοκατεβάνανε ὅπως ὅταν μπῆκε στὸ σπῆτι, ἀπ' τὸ τρέξιμο καὶ φύσαγε ἀπ' τὰ πλατειὰ ρουθούνια...

Ἡ μάνα μου ἀμέσως μὲ αὐστηρὴ φωνὴ τὸν ρώτησε.

— Ποιὸς εἶσαι;... Λέγε. Γρήγορα...

Τὴν κοίταξε δειλὰ καὶ ζάρωσε, παίζοντας τὰ χοντρά χεῖλια του.

— Ἐγὼ;—ψυθύρισε.

— Ναί, σὺ, ὀλόκληρος.

— Ἄνθρωπος. Νά, ὅπως μὲ βλέπεις...

— Σὲ βλέπω. Μά... δὲ μοῦ ἀρέσει ἡ ὄψη σου...

Ἄνοιξε πάλι τὰ μάτια του. Ἐβαλε τὸ χέρι του στὸ στόμα. Κοίταξε τὴν πόρτα. Οἱ χωροφυλάκοι συζητούσανε. Γινότανε κίνηση ὄξω. Βήματα σύντομα ψιθυρισμοί, συνεννοήσεις...

— Σιγώτερα—μουρμούρισε.

Ἡ δικηγόρινα φώναξε χτυπώντας τὸ πόδι της.

— Θ' ἀνοίξω!... Φύγε!..

— Ὅχι, μὴ!— τῆς εἶπε δυνατὰ καὶ δάγκασε τὰ χεῖλια.

Ἐγὼ ἄρχισα τὰ κλάματα, πῆγα καὶ κόλλησα πλαίι στὰ πόδια τῆς μάνας μου καὶ τὴν ἄρπαξα σφιχτὰ, τὴν τραβοῦσα...

Τὴν ἔπασε θυμὸς περισσότερος τῆ μάνα μου.

— Ἐβγα ὄξω! τὸν διέταξε.

Τὸ ἴδιο φώναξε ἡ δικηγόρινα χτυπώντας τὸ πόδι της.

— Ἄσε με ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα γιὰτὶ θὰ μπῆξω τὶς φωνές.

Ἐγὼ δυνατώτερα ἔκλαιγα καὶ φώναζα...

Στὴν πόρτα γίνηκε θόρυβος, χύμηξε πάνου στὴ δικηγόρινα, ποὺ ἀποφασιστικὰ πῆγε ν' ἀνοίξει, τῆς ἄρπαξε τὸ χέρι, αὐτὴ ἔβαλε τὶς φωνές, τὴν κοίταξε ἀπειλητικὰ, ἄγρια...

Ἡ μάνα μου ἔτρεξε νὰ βοηθήσῃ τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας.

Αὐτὸς ξαφνικά ἔτρεξε κ' ἀνέβηκε γρήγορα τὴ σκάλα, ποὺ ὀδηγοῦσε πρὸς τὸν πρῶτο ὄροφο τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἀπὸ μπροστά μας χάθηκε σὰν ἀστραπή.

Ἐπὶ τέλους ἡ πόρτα ἀνοίξε. Μιὰ σπρωξιὰ τὸ φύλλο της ἐπῆρε ἀπότομα κ' ὑποχώρησε.

Οἱ χωροφυλάκοι μπῆκανε μέσα ἀλαφιασμένοι, ρωτήσανε μὲ ποιὸν φωνάζαμε, ποιὸς εἶτανε, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀγνώστου.

Ἡ μάνα μου ἔδωκε πληροφορίες γιὰ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ σταχτιά ρε-

πούμπλικα, τὸ ἄσπρο πουκάμισο μὲ μαῦρες βούλες καὶ τὸ κοντόπαχο μουστάκι του.

Ἐνοματάρχης φώναξε σηκώνοντας τὰ χέρια.

— Αὐτὸς εἶνε αὐτός!..

Οἱ μισοὶ χωροφυλάκοι τρέξαν μὲ τὰ μπιστόλια στὰ χέρια στὸ σπίτι μας ἀπάνω κι' ἄλλοι τὸ περικυκλώσανε.

Ἐγὼ ἔτρεμα σὰν τὸ ψάρι κι' ὄλο στὴ μάννα μου πλάι ζάρωνα κι' αὐτὴ μ' ἀγκάλιαζε στοργικά.

Ἡ βροχὴ ξακολουθοῦσε μουρμουριστά, σὰν ἦχοι ἀπὸ καμπαναριῶ, ποὺ ἀπομένουν, νὰ πέφτει. Τὰ νερὰ τρέχανε κ' οἱ ἀστραπὲς φωτίζανε τὴ σκοτεινιασμένη μέρα. Τὸ ἀπέναντι ποτάμι κυλοῦσε βαθύφωνο... Ἀπάνω ἀκούσαμε φωνὲς σὰ νὰ χώνονταν νύχια σὲ λαρύγγι.

Εἴτανε οἱ φωνὲς τῆς ὑπηρετίας.

Ἀκούσαμε κι' ἄλλες φωνὲς ἀπάνου, θόρυβο, τρεξίματα...

Στῆς δικηγορίας τὸ σπίτι μᾶς φωνάξανε οἱ δικοὶ τῆς νὰ περάσουμε ἀπὸ κεῖ, καὶ τρέξαμε, σφάλισαμε τὴν πόρτα. Ἀνεβήκαμε στὸ ἀπάνω πάτωμα.

Εἴχαμε μαζευτεῖ ὄλοι στὴν τραπεζαρία κι' ἀπ' τὶς χαραματιὲς τῶν παραθυριῶν κοιτούσαμε ἀπέναντι.

Πάλι ἀκούσαμε μέσα στὸ σπίτι μας φωνὲς, σκουντιὲς καὶ θόρυβο, γροθιές, ποὺ δίνονταν σὲ πόρτες.

Ἡ μάννα μου εἶπε τρομαγμένη.

— Πάει, θὰ μᾶς σπάσουνε τὶς πόρτες.

Ἡ ἀδερφή τῆς δικηγορίας εἶχε ἀνεβεῖ ἀπάνου σὲ μιὰ καρέκλα καὶ κοίταγε ἀπ' τὸ πλαϊνὸ παράθυρο, πίσω ἀπ' τὴν γερτὴ γρίλλια.

Καμμιά φορὰ ἀκούστηκε νὰ φωνάζει δυνατά.

— Νά, νά, ἓνας ἄνθρωπος στὰ κεραμίδια...

Τρέξαμε ὄλοι στὸ μέρος τῆς. Τὸν εἶδαμε καλά. Εἴτανε αὐτός. Περπατοῦσε καὶ κοίταγε σὰν γάτα, ποὺ ζητάει νὰ ξεφύγει δεξιὰ-ἀριστερά, καὶ πρὸς τὸν δρόμο κάτω...

Ἡ μητέρα μου μᾶς εἶπε.

— Βγῆκε ἀπ' τὴ σοφίτα στὴ σκεπὴ.

Ἀπὸ κάτω οἱ χωροφυλάκοι μὲ τὰ μπιστόλια ἐναντίου του στραμένα, τοῦ φωνάξανε.

«Παραδώσου! Ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, παραδώσου».

Οἱ καρδιὲς ὄλων μας χτυπάγανε. Δὲ ξέραμε τί θὰ συνέβαινε. Οἱ χωροφυλάκοι εἴτανε πολὺ ἀγριεμένοι ἐναντίου του, κ' εἶχανε τὰ δάχτυλά τους περασμένα γύρω στὶς σκανδάλες, ἐτοιμοί, μὲ μιὰ μικρὴ κίνηση, νὰ τοῦ ρίξουνε καὶ νὰ τὸν ξεμπερδέψουνε. Μ' αὐτὸς περπάταγε πάνου στὰ κεραμίδια, ἔχανε τὴν ἰσορροπία του κι' ἀκουμποῦσε στὴ σκεπὴ τὰ χέρια του καὶ μπουσουλώνοντας βηματίζε...

Οἱ φωνὲς τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας ἀκούγονταν.

«Παραδώσου! Θὰ σὲ πυροβολήσουμε»!...

Στὴν κορμίζα ἔφτασε τῆς σκεπῆς, ποὺ ἀπὸ κάτω ὑπῆρχε ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου, ἓνα χάος θανάτου.

Σιγὰ-σιγὰ, σουρτά, κοίταξε κάτω τοὺς ὀλισσμένους.

«Παραδώσου»!

Καμμιά φορὰ ἀκούστηκε ἡ φωνὴ του δυνατὴ κι' αὐστηρή.

«Ποῖοι εἴσατε σεῖς; Ἐγὼ δὲ σᾶς ξέρω γιὰ ὄργανα τῆς τάξεως, οὔτε τοῦ νόμου. Ἔχετε σεῖς νόμο; Ἐγὼ δὲν ἔχω παρὰ τὸν δικό μου»!...

«Δὲν παραδίνεσαι λοιπόν»;

«Σὲ σᾶς ὄχι»!...

«Σὲ ποιόνε θέλεις»;

«Οἱ προστάτες τοῦ νόμου εἶνε περιττοὶ γιὰ μένα. Εἶνε ὄλοι ἐχθροὶ μου. Τὸ νόμο ὄλοῦθε ζήτησα καὶ δὲν τὸν βρήκα»...

«Τί θὰ κάνεις ἄλλο; Ἀπὸ ποῦ θὰ φύγεις»;...

«Μὴ φοβούσατε πὼς θὰ ξεφύγω.. Ἐγὼ ξέρω νὰ δικάζω.. Ἀνήκω στὸν ἑαυτό μου. Ζήτω ἡ δικαιοσύνη»!...

Ἄλλίμονο! Ἔδωκε μιὰ πηδηξιά πρὸς τὸ κενό...

Ἄλλοι μπήξαμε τῆς φορῆς ἄγριες φωνές...

Κ. Α. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ ΣΟΥ ΕΠΟΘΗΣΑ

Τὸν ἔρωτά σου ἐπόθησα μὲς στὴ γαλάζια νύχτα.

Ναρθῆ σὰν ἄνεμος ποὺ πνέει μὲς στὰ κλαριά

σὰν ἔρμιο δέντρο, ἀνάνθιστο στὴν λαγκαδιά, νὰ σείση

τὴν ἀπογοητευμένη μου καρδιά.

Τὸν ἔρωτά σου ἐπόθησα μὲς στὴ γαλάζια νύχτα.

Κάτω ἀπ' τῶν ἀστρῶν τὴ χλομὴ φεγγοβολιά,

βάρκα λευκὴ μ' ὀλάνοιχτα πανιά ναρθῆ ν' ἀράξη

μὲς στὴ λησμονημένη ἀκρογιαλιά.

Τὸν ἔρωτά σου ἐπόθησα μὲς στὴ γαλάζια νύχτα.

Μῦθο ναρθῆ στὴν Ἀπριλιάτικη βραδιά.

Νὰ ξεφυλλίσῃ ἡ ἀγάπη σου, σὰ φλογισμένο ρόδο

καὶ τὴν ἔρωτευμένη μου καρδιά.

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ

Πάνω απ' τούς Σταυρούς, (έκειθε απ' τις έλιές
κι' απ' τὰ δειτρολίβανα κι' απ' τις φτελιές,
πού ξεβάφουν οί χαμένες οί άντηλιές)
είναι τρία κυπαρισσάκια στή σειρά,
πού άνεμοσαλεύουνε λυπητερά,
είναι τρία κυπαρισσάκια μυτερά,
δειητικά κυπαρισσάκια ταπεινά,
πού ένα φύσημα θλιμμένο τὰ κουνά.

Πάνω από τόν ύπνο μου, όμοια, τρεις Γριές,
τρεις μοιρολογήτρες, τρεις παρηγοριές,
τρεις χεροπιασμένες Παναγιές,
τό κεφάλι τους σαλεύουν μοναχά :
— κ' είναι τὰ όνειρά μου τὰ φτωχά.
Σκουριασμένα ξεσκουφα μαλλιά,
μάτια άόμματα και στόμα μιά σταλιά,
κι' απ' τὰ χείλια τους ούδ' άχνα, ούδ' έ μιλά.

Λές κ' ένας μικρός ρυθμός τις κυβερνά,
μέ πατήματα πιασμένα και στενά,
παγαινόρχονται άπαντα—παντοτεινά.
Στό καντήλι καιει φυτῆλι καντερό
και στον τοίχο ξεσηκώνει τόν σγουρό
των σαβάνων πολυσήμαντο χορό.
Τρία κεφάλια άργοκουνούν με μιá βουλή,
κι' απ' τόν ύπνο μου ή ψυχή μου τούς μιλεί :

ναί, την ιστορία την ξέρει την παλιά,
ιστορία με δίχως δάκρυ, ούδ' έ λαλιά, —
και την προξενειά και την παραγγελιά
πού κομίζουν απ' 'Αλλοῦ, τόσον καιρό,
και τό νόημα, μεσ' στον άτονο χορό.
Τι τη θέλουν ξέρει εκείνη, από καιρό...
Τῆς μιλοῦν για κάποιο θούλλο σκοτεινό,
και τις πάνω ! άπάνω πού ξυπνώ :

«—Μέσ' στους ύπνους μου καληώρα, οί Τρεις Γριές !
Κοπιάστε, βίζιτες, καλοΐσκιωτες μουγγές !
κοπιάστε, πεθαμμένες Παναγιές !
Τὰ συγχαρίκια σας μου τ'άφεραν μπροστά,
κ' ή ψυχή μου νοιώθω τώρα, έτσι, ψαχτά,
με παράπονο να σας άποζητά.
Γύρω από την άμοιρή της όμορφιά,
στην άρρώστεια της καιν' τε της συντροφιά :
ή δικιά της είστε ή ζωγραφιά !»

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΤΟΣΗ ΧΑΡΑ

Ήρθες άλόφω ίδια γωλή πού τη διψῶνε ο τώρα.
Πάντα με νέα δροσιά. Ή γλυκιά, στή φεγγαροβραδιά
τόση χαρά δεν πρόσμενε—πώς να τό πώ;— ή καρδιά,
πού του κισσοῦ την ήσκιωσεν ή λύπη ή μαυροφόρα.

Ή! άς γένει να ξανάθιξε μιá άνοιξη πάλι εντός μου,
μες στην ψυχή μου ήλιόφωτο καινούργιο να φανεί.
Κι' άς ήταν όλη ή πίκρα μου ναταν αυτή ή στερνή,
να μη σ' άγγίξει ο πόνοσ μου, πού άνάβρα είν' έξιμου κόσμου.

Κι' άνοιξε ή πόρτα βιαστικά και χύθηκες Τριγύρω
τό κροσταλένιο σου ένωσα τό γέλιο ν' άντηχει
σά μιás πηγούλας τόν άχό στην κούφια μου ψυχή,
κι' άκόμα την άνάσα του σαν από νεκταρ μύρο.

Μά έσῦ μου πήρες κ' έπλασες στήσ φαντασίας την πλάνη
τούς λογισμούς μου άστρόκοσμο και τὰ τραγούδια άνθούς.
τέτοια δεν είναι. άγάπη μου, για πλοκαμούς ξανθούς
κι' οὔτε για μέτω το, πού άγνό του άμοόζει ήλιοστεφάνι.

Πώς λουλουδιάσεις καιζονιας — ο μύρα αναγελίστρα—
τόρω κεφάλι σου! Ήδονή, βρίσκει μεθήσι ο νοῦς.
Κλειστά ματάκια και τραβάς για κάποιου; με υ ούρανούς,
πού με τό δάχτυλο μετράς ένα πρὸς ένα τάστρα.

Μά πρόσεχε και τάνθηα μου φαρμάκια τ'άχουν βάψει
κι' άλλστον πού τό άγγίξε και μιá σταλαματιά.
Φυλάξτε κ' εί αι τῆσ ρι μ.ν κ' εκείνα μιá φωτιά,
μη σε πλανέψει ή φλόγα του, και τὰ φτερά σου κάψει.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΕΡΜΟ ΚΟΥΤΣΟΥΡΟ

Ὁ μάρμαπα Θόδωρος, ἕνας γέρος ὡς ἑβδομηντα χρονῶ, ψηλός, κοκκαλιάρης, ἀλλὰ γερός ἀκόμα, κατακουρασμένος ἀπὸ τῆ δουλειά, ποὺ ἔκανε ὄλο τὸ πρωὶ στὸν κῆπο του, κατεβαίνει ὅπως τὸ συνηθοῦσε ὅλα τὰ καλοκαιριάτικα μεσημέρια, σὲ μὴν ἀπλόχωρη πλατωσιά, ὅπου ὑψώνεται ἕνας ψηλὸς πλάτανος, κοντὰ στὴ θάλασσα. Ἡ βαθεῖα ἰσκιὰ τοῦ δέντρου καὶ τὸ πέλαο κρατοῦν πάντα κάποια δροσιά κι' ὁ μάρμαπα Θόδωρος, σφουγγίζοντας τὸν ἰδρωτὰ του, πετάει τὴν ψάθα του, παρατάει τὸ μπαστοῦνι του ξεκρεμάει ἀπὸ τὸν ὦμο τὸ σακάκι του, τὸ διπλώνει ὡς προσκέφαλο σὲ μιὰ χοντρή, ξεχωμένη ρίζα τοῦ πλατάνου, ξαπλώνεται, κλείνει τὰ μάτια κι' ἀφοῦ γιὰ λίγο πέταξαν στὴ φαντασία του μερικὲς ἀόριστες εἰκόσιες, ἀποκοιμιέται. Δὲν ἀκούγεται πνοή, δὲ βλογαίει ἀνασασμός. Πάνου στὸ δέντρο κάποια τζιτζίκια ξεφωνίζουν, σὰ νὰ μέθυσαν ἀπὸ τὴ ζέστη σὰ ν' ἀποκρίνονται σ' ἄλλα ποὺ στριγκιλίζουν πιὸ πάνου. Τὰ βουνὰ ὑψωμένα πίσω ἀπὸ ἕνα ἀτμῶδες σύγνεφο ψένονται, γυμνὰ καθὼς εἶναι, φαίνονται σὰ νὰ στενάζουν κάτου ἀπὸ τὸ φόρτωμα τοῦ ἡλίου, εἶναι σὰ νὰ τοὺς κόπηκε κάποια πλατειὰ πνοή. Κι' ἔτσι ἀκίνητη ἀπλώνεται ἡ θάλασσα, ποὺ λὲς καὶ κρατώντας τὴν ἀνάστατης, προσέχει ὁλόματη ἕνα θέαμα φοβερὸ καὶ σὲ μὴν ἔκσταση μέσα λιπόθυμη, ἄτονη, ἀκούει τὸ μυστικὸ χορὸ τῶν ἀτμῶν, ποὺ πλημμυρᾶνε τρέμοντας τὴν ἀσπρογάλαζην ἀτμόσφαιρα. Μεσημέρι. Περνάει μιὰ ὥρα, δυό, ὁ μάρμαπα Θόδωρος κοιᾶται ὁλοένα κι' ὁ τόπος καίγεται· μὰ νὰ πέρα κεῖ στὸ ἀντικρινὸ βουνὸ ἡ θάλασσα κινεῖται, μαυρίζει. Μιὰ πνοή ταράζει τὸ πέλαο στὸ μάκρος τοῦ βουνοῦ καὶ τὸ μαύρισμα δυναμώνει, προχωρεῖ στὰ ἔδω κι' ἀκούγεται ἕνας θόρυβος ὡς κάποιον μακρὸν νὰ ξέσπασε βροχή· τὰ κύματα θορυβοῦν, χτυποῦνται· ἡ νεκρὴ θάλασσα ζωντανεύει· λευκοὶ ἀφροὶ χύνονται ἀφθονα στὴ γαλανὴ ἐπιφάνεια της, ποὺ σκάβεται ὁλοένα βαθύτερα. Μαῖστρος. Μιὰ γρήγορη πνοή κινεῖ τὰ φύλλα τοῦ γέρο πλάτανου καὶ φεύγει· μὰ δεύτερη ἔρχεται, τρίτη καὶ τὸ παλιό, μεγάλο δέντρο κινεῖται, τὰ φύλλα του σειοῦνται, τὰ κλαδιὰ του τρέμουν· ἀπὸ τὸ ἄφωνο δέντρο φεύγει τώρα ἕνας ἀδιάκοπος στεναγμὸς μὲ μύρια ἀναστενάγματα· εἶναι ἡ σύμφωνη παρατονία στὴν ἄρρυθμο μουσικὴ τῶν κυμάτων, ποὺ, χοροπηδώντας, χτυποῦνται στὴν ἀσίγαστη ἀκτὴ, καὶ σὰ γιὰ νὰ πάρουν ἕνα πῆδημα ὀρθώνουν τὰ στήθια τους, ποὺ σπάζουν σ' ἐτοιμόσβυστους ἀφρούς. Τὰ λευκὰ μαλιὰ τοῦ γέρου ἀναταράζονται κι' ἄξαφνα ἕνα χαμόγελο ἀπλώνεται στὸ κοιμισμένο του πρόσωπο. Γύρω-τριγύρω μιὰ καινούρια ζωὴ σκορπίστηκε. Ἀπὸ τὰ βουνὰ ἔφυγε τὸ ἀτμῶδες σύγνεφο ποὺ τὰ σκέπαζε καὶ τώρα σὰ νὰ φαίνονται πιὸ ψηλά, πιὸ πλατιά, πιὸ μεγάλα, σὰ ν' ἀνασαινοῦν τὴν πνοὴ ποὺ χάσανε, σὰ νὰ γελοῦν στὴ γαλανὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ καθάρισε ἀπὸ τοὺς ἀτμούς.

Τῶν κυμάτων ὁ θόρυβος καὶ τὸ σφύριγμα τοῦ ἀνέμου στὰ κλαδιὰ τοῦ πλατάνου θυμίζουσαν καίκι, ποὺ ταξιδεύει στὰ πρῶμα. Κι' ὁ μάρμαπα Θόδωρος κοιμισμένος χαμογελαίει... Στ' ὄνειρό του, ἑνὸς καραβιοῦ μεγάλου τὰ πανιά φουσκώνουν στὶς πλατειῆς πνοὲς τοῦ ὠκεανοῦ, ποὺ δὲν ἔχει τελειωμό. Κρατώντας τὸ τιμόνι ὀδηγᾷ, ὁλόμονος, τὸ πλοῖο σὲ μιὰν ἀκτὴ ποὺ μιὰ φαίνεται καὶ μιὰ χάνεται. Εἶναι μεγάλος ὁ ὠκεανός, μὰ καὶ τὸ καράβι τροχῆτο, γρήγορο, πετούμενο, θὰ σκίσει τίς πλατειῆς θάλασσες καὶ θὰ φέρει τὸ μάρμαπα Θόδωρο κοντὰ στὸ παιδί του τὸ Γιάννη, ποὺ ξενιτεύτηκε. Καὶ ταξιδεύει· ἀλλὰ ὁ ἀγέρας δυναμώνει πιότερο, ἡ θάλασσα ἀνοίγεται, τὰ κύματα σκεπάζουν τὸ πλοῖο. Ὁ γέρος κιντυνεύει νὰ πνιγεῖ... Ξυπνάει. Κοιτάει τριγύρω καὶ βγάζει ἕνα στεναγμό. Πολλὲς φορὲς τοῦ ἔτυχε νὰ κοιμᾶται μὲ ζέστη βαρεῖα καὶ νὰ ξυπνάει μὲ φρέσκο μαῖστρο, ποὺ σκόρπιζε ὅλες τίς δροσιῆς τῆς θάλασσας καὶ τῶν βουνῶν. Λάβαινε πάντα ἕνα εὐχάριστο συναίσθημα· σήμερα ὅμως τ' ὄνειρό του τοῦ ἀφίνει μιὰν ἀγωνιώδη λύπη στὴν καρδιά. Κάθεται στὴ ρίζα, ποὺ πρὶν εἶχε τὸ κεφάλι του καὶ συλλογιέται...

— Δὲν ἔφτασα, ψιθυρίζει, δὲ μπόρεσα νὰ φτάσω... Ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι στὸ χέρι, κοιτάζοντας χάμω· θέλει νὰ βρεῖ τί ξηγᾷ τ' ὄνειρο καὶ σὲ μιὰ κακὴ σκέψη, ποὺ τοῦ ἦρθε, ἀπαντᾷ βιαστικά, φωναχτὰ:

— Ὁχι, ὄχι, τὸ παιδάκι μου δὲ θὰ πάθει τίποτα· δὲν ἦτανε αὐτὸ στὸ καράβι· ἐγὼ θὰ πεθάνω χωρὶς νὰ τὸ δῶ, θὰ πεθάνω καὶ δὲ θὰ τ' ἀπολάψω τὸ παιδάκι μου...

Θλιβερὰ σφίγγεται ἡ ψυχὴ τοῦ γέρου· χώνει τὸ πρόσωπό του τίς παλάμες του κι' ἔτσι μένει γιὰ πολὺ...

Μακρὸς ἦταν ὁ καιρός, ποὺ ὁ Γιάννης ἔλειπε στὸ στρατό· μὲ μικρὲς διακοπὲς ἕξη χρόνια ὁλόκερα δόθηκε σὲ πολέμους κι' ἐπιστρατεύσεις· κι' ὅταν πρόπερσον ἀπολύθηκε εἶχε πιά νὰ πολεμήσει μὲ τὴ φτώχεια τοῦ σπιτιοῦ του· λιγοστὰ τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὰ λίγα χτήματά τους κι' οἱ ξένες δουλειῆς παρακαλεστικές· καὶ τρία θεριά, τρία χέρνια, οἱ τρεῖς ἀδερφὲς του, ἔμειναν στὸ σπίτι ἀνύπαντρες περιμένοντας μόνον ἀπ' αὐτὸν προστασία μιὰ κι' ὁ πατέρας τους ἦτανε γέρος κι' ὁ ἄλλος ὁ μεγαλύτερός τους ἀδερφὸς χάθηκε στὸν πόλεμο τοῦ 12. Δυὸ χρόνια, κοντὰ, ἀγωνίστηκε, πάλεψε ὁ Γιάννης γιὰ τὸ σπίτι του. Δούλευε, πεθαίνοντας κάθε μέρα ὀλημερίς ἀπὸ τὸν κόπο καὶ τὸ βράδυ γύριζε καὶ μὲ τὸ παραμικρὸ χτυποῦσε τίς ἀδερφὲς του. Τέλος μιὰ μέρα εἶπε στὸ γέρο:

— Πατέρα, δὲν κάνομε τίποτα δῶ πέρα. Ὁ τόπος δὲν ἔχει ψωμί· φτώχεια καὶ κακομοιριά· θὰ κινήσω νὰ πάω στὴν Ἀμερική.

Μάταια πολέμησε αὐτὸς νὰ τοῦ ἀλλάξει τὴ γνώμη. Ἐκεῖνος ἐπέμενε. Ἔτσι ἔβαλαν ὑποθήκη τὰ χτήματά τους γιὰ νὰ οικονομηθῇ ὁ ναῦλος, φρόντισαν γιὰ τὰ χαρτιὰ καὶ μιὰ Κυριακὴ ὀρίστηκε νὰ φύγει ὁ Γιάννης. Ἡ ἀπόφαση εἶχε παρτῆ, τὰ χρήματα οικονομηθῆ—πένθος στὸ σπίτι· Ὁ νέος λυ-

πημένος γύριζε τις τελευταίες ημέρες άνεργος· ήτανε σά δειλιασμένος· φοβιομένος· ζήτησε συμπάθειο από τις αδερφές του για τὸ ξύλο πὸν τοὺς ἔδινε κ' ἐκεῖνες δὲ σταματοῦσαν τὸ δάκρυ στὴ σκέψη πὸς φεύγει «τὸ παιδί μας» ὅπως τὸν ἔλεγαν μὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ τρυφερότητα. Κι' ὁ γέρος μ' ἕνα καντάρι πίκρα στὴν καρδιά κοίταζε σιωπηλά τὸ γιό του, πρὸ θᾶφενυγε, τὰ κορίτσια πὸν θά μεναν. Μέσα στὸν πόνο του κλεισμένος, συλλοϊσμένος, δὲν ἄφινε λέξη νὰ τοῦ φύγει ἀπὸ τὸ στόμα. Σὲ ποιόνε νὰ μιλήσει καὶ ποιὸς νὰ τὸν παρηγορήσει; Ἄν ἐξοῦσε ἢ γιὰ του... ἀλλὰ καλύτερα πὸν δὲ ζεῖ, εὐτυχημένη, πὸν δὲ ζεῖ... Νὰ ἔχει παιδιά καὶ παιδιά νὰ μὴν ἔχει; Πὸς θὰ μποροῦσε ἢ ἄμοιρη νὰ βλέπει τις ἄλλες τις μανάδες νὰ ζοῦνε μὲ τοὺς γιουὺς τους κ' αὐτὴ νὰ μὴν ἔχει; Καλύτερα.... Ὅμως ἐκεῖνος ἦταν κακότυχος, γιατί τοῦ μελλότανε νὰ πιεῖ ὅλες τις πίκρες.

Κι' ἡ μέρα ἦρτε, μιὰ μαύρη Κυριακή. Τὰ ροῦχα τοῦ Γιάννη ἔτοιμα, τυλιγμένα σ' ἕνα κόμπο σφιχτὰ δεμένο· κάθε ἀδερφὴ εἶχε βάλει καὶ κάτι ξεχωριστὸ μέσα γιὰ τὸν ἀδερφό. Ἡ μεγαλύτερη, ἡ Ἀνέτα ἕνα κουλοῦρι μικρό, ζυμωμένο ὅπως ἐκεῖνα πὸν φτιάχνουν γιὰ τις νυφάδες μ' αὐγά, μὲ βούτυρο, μὲ ζάχαρη, γιὰ νὰ τὸ βρεῖ ἄξαφνα ὁ ἀδερφός στὴν ξενητεία καὶ νὰ χαρεῖ. Ἡ δεύτερη, ἡ Ἀμαλία, ἔβαλε ἕνα μεταξωτὸ μαντηλάκι πὸν τῆς χάρισαν κάποτε, κεντημένο μ' ἕνα κόκκινο Γ. Κι' ἡ μικρότερη, ἡ στερνὴ, ἡ Χρυσανγή, πὸν ἦταν εἴκοσι χρονῶ, ἔκοψε ἀπὸ τὰ μυριστικά της κ' ἐσκόρπισε ἀνάμεσο στὰ ροῦχα τοῦ ἀδερφοῦ μύσκο καὶ μαντζουράνα καὶ καριοφύλλι κ' ἀρμπαρόζα γιὰ νὰ μωσκοβολοῦν στὴν ξενητεία τὰ ροῦχα τοῦ ἀδερφοῦ.

Τὸ καΐκι, πὸν θὰ τὸν ἔπερνε στὴν Πάτρα γιὰ νὰ παρακαριστῆ ἐκεῖθε, ἦταν ἔτοιμο. Ὁ Γιάννης πῆρε τὸν κόμπο στὸ χέρι.

— Ἔλα, μὴν κλαίτε, εἶπε στὶς ἀδερφές του, πὸν τὸν τριγύριζαν κ' ἄρχισαν νὰ κρύβουν τὸ πρόσωπο στὰ χέρια. Κι' ὥστόσο κ' ὁ ἴδιος δὲ μποροῦσε νὰ μιλήσει κ' ἦταν φανερό πὸς ὡς καὶ τὰ πόδια του νὰ κουνήσει δὲ μποροῦσε. Γιὰ νὰ μακρύνει λίγο τὴ διαμονή του, χωρὶς νὰ φαίνεται δειλιασμένος, βάλθηκε νὰ ρωτᾷ ἂν θυμήθηκαν τοῦτο, ἂν τοῦ ἔβαλαν ἐκεῖνο στὸν κόμπο. Κι' ἐκεῖνες τοῦ ἀποκρίνονταν ὅλο : ναι. ναι... (ὅλα τὰ εἶχαν φροντίσει ἐκεῖνες..) Κι' ὕστερα, ξεχασμένος, πάλι ρωτοῦσε γιὰ τὰ ἴδια πὸν ξαναρώτησε καὶ τοῦ ἀπαντοῦσαν πάλι ναι... ναι...

Ὁ γέρος ἀκουμπισμένος σ' ἕνα ἐρμάρι μὲ ραγιμένη τὴν καρδιά καὶ κομένα τὰ ὑπάτα, κοιτοῦσε, μόνο κοιτοῦσε καὶ δὲ μιλοῦσε. Ἐγινε μιὰ στιγμὴ τέλεια σιωπή. Ὁ Γιάννης γύρισε τριγύρω τὸ βλέμμα καὶ φάνηκε σὰ νὰ θέλει νὰ δώσει τὸ χέρι, μὰ... ἀντὶς νὰ τὸ δώσει τὸ ἔφερε στὸ μέτωπο.

- Κάτι ἄλλο ἤθελα νὰ πάρω ἀκόμα ψιθύρισε, μὰ δὲ θυμοῦμαι...
- Τί; Τί; Τί; ρώτησαν οἱ τρεῖς ἀδερφές.
- Κάτι, μὰ δὲ θυμοῦμαι... κάτι...εἶπ' ἐκεῖνος πιέζοντας μὲ τὸ χέρι τὸ

μέτωπο. Κι' ἄξαφα ἡ φωνὴ του κόπηκε καὶ τὰ μάτια του πελάγωσαν ἀπὸ δάκρυα.

— Γιάννη, Γιάννη, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ ἑνὸς ναύτη τοῦ καϊκιοῦ ἀπ' ἔξω. Τέλειωνε νὰ φεύγομε...

— Τώρα, ἀμέσως, ἀποκρίθηκε κομπιασμένος.

Καί, δίνοντας ὀρηκτικὰ τὸ χέρι στὶς ἀδερφές του ἔσκυψε, τις ἐφίλησε κ' ἔλεγε σὲ κάθε μιὰ.

— Ἔχε γειά...

— Ἐχετε γειά ξαναεἶπε, ὅταν τις χαιρέτησε ὅλες καὶ κάνοντας μιὰ κίνηση μὲ τὸ χέρι γιὰ νὰ σφουγγίσει τὰ μάτια του βγήκε στὴν πόρτα ὅπου στὸ μεταξὺ εἶχε τραβηχτεῖ ὁ πατέρας του.

— Πᾶμε πατέρα;

— Πᾶμε...

Οἱ τρεῖς ἀδερφές ὄρησαν στὸ παράθυρο γιὰ νὰν τότε δοῦνε στὸ δρόμο. Ὅσπου νὰ φτάσει στὸ μῶλο χαιροῦσε τοὺς χωριανούς του πὸν συναντοῦσε.

— Στὸ καλὸ τοῦ λέγανε ποιὸς μ' ἀγάπη ποιὸς ἀδιάφορα. Μερικοὶ συγγενεῖς του καὶ φίλοι του τότε συνώδεψαν.

Καὶ σὰν ἔφτασε κοντὰ στὴ βάρκα πὸν τὸν περίμενε ὁ ναύτης νὰ περάσκειν στὸ καΐκι πὸν ἔστειλε ἀνοιχτότερα, ἀφοῦ χαιρέτησε ὅσους τὸν τριγύριζαν ἔδωκε τὸ χέρι στὸν πατέρα του. Ὅμως ἐκεῖνος τὸν ἐτράβηξε σιωπηλά παρόμερα καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ λέει μὲ φωνὴ τρεμάμενη.

— Παιδί μου... περιττὸ νὰ σ' ὀρηγνέψω ἀλλὰ σὰν πατέρας πὸν εἶμαι... νὰ προσέχεις ἐκεῖ πὸν θὰ πᾶς... νᾶσαι οἰκονόμος... νὰ φυλάγεις ἀπὸ τοῖ παλιогύνικες... νὰ πολεμήσεις ν' ἄρτεις ὀγλήγορα... γιατί ἐγὼ γέρος ἀνθρώπος... πόσο λὲς καὶ θὰ ζήσω ἀκόμα... κ' ἂν μάθεις πὸς ἐπέθανε νὰ γυρίσεις ἀμέσως πίσω νὰ προστατέψεις τοῖ ἀδερφάδες σου... ἀκοῦς παιδί μου; Ἄντε στὸ καλὸ παιδάκι μου, στὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας... νὰ μᾶς γράφεις ταχτικά... Φιλήθηκαν· μὰ δὲν τοῦ ἄφισε τὸ χέρι, μὲ τρόπο τοῦ ἔχωσε μέσα ἕνα εἰκοσπεντάριχο.

— Ἄς το πατέρα.

— Τσῶπα... πᾶς σὲ ξενητεία... θὰ σοῦ χρειαστοῦνε... ἄντε πήγαινε... Στὸ καλὸ παιδάκι μου.

Ὁ νέος ἔφυγε γρήγορα ἀπὸ κοντὰ του, χαιρέτησε βιαστικὰ τοὺς συγγενετρομένους ἀνθρώπους κ' ἐμπήκε στὴ βάρκα. Σὲ λίγο πηδοῦσε στὸ καΐκι. Ἐκεῖ πᾶντε εἶχαν ἀρχίσει κιόλας τὴν ἐργασία.

Σήκωσαν τὴν πρώτη ἄγκυρα ἔλυσαν τὰ πανιά καὶ τώρα σήκωναν τὴν δεύτερα ἄγκυρα τὴ μαγγιόρα. Μετὰ τσιμάρισαν τὴ μαίστρα πρῶτα κ' ὕστερα τὸ τριγέτο. Τέλος ἀπόλυσαν τὸ φλόκο καὶ τὸ πλοῖο, λευτρωμένο ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὲς μανουβρὲς, πὸν ἔκαναν τὸ πλήρωμα νὰ ἐργάζεται μὲ βία καὶ

δύναμη, δόθηκε στην όρμη του μαίστρου κι' άφοῦ ἔκανε δύο βόλτες για νά «πάρουν» τὰ πανιά ξανοίχτηκε στη μεγάλη θάλασσα.

Ἔφευγε... Ὁ γέρος ἔστικε καὶ τὸ κοίταζε κι' ἔνοιωθε ὀλοένα μέσα του σὰ νὰ κόβονταν κάτι πού τοῦ κρατοῦσε τὴ ζωὴ κι' ἄξαφνα αἰστάνθηκε στὴν ψυχὴ του κάτι σὰ νὰ σωριάζονταν πλατειά-βαρειά... Μὲ θαμπωμένα τὰ μάτια, μὲ τρεμάμενα βήματα κίνησε ἀργὰ γιὰ τὸ σπῆτι του. Βοήκη τὰ κορίτσια του νὰ κλαῖνε.

— Πάει ;

— Πάει....

Κάθισε βαρὺς στὸν καναπέ· ἔφερε γύρω του ἕνα βλέμμα κι' ἄρχισε νὰ λέει :

— Μὴν κλαῖτε μωρὲς κι' εἶναι κακὸ σημάδι μωρὲς. Τί κλαῖτε μωρὲς, θὰ γυρίσει μωρὲς....

Μὰ ξαφνικὰ ἕνα κλάμα τοῦ τάρραξε τὰ στήθια καὶ ξέσπασε μὲ τέτια λόγια :

— Ἄει στὸ καλὸ παιδάκι μου, νὰ πάει στὸ καλὸ τὸ παιδάκι μου... ἔ σὰ μᾶς στέλνει λεφτὰ θὰ ζήσουμε κι' ἐμεῖς... ἀεῖντε στὸ καλὸ παιδάκι μου... ἢ Παναγία νὰ τὸ φυλάει τὸ παιδάκι μου... Χριστέ μου, Παναγίτσα μου, φύλαε τὸ παιδάκι μου....

Ὁ ἀγέρας σφυρίζει πάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ γέρου, μὲ χίλιες φωνὲς περνάει μέσα ἀπὸ τὰ κλαριά τοῦ πλάτανου κι' ἡ θάλασσα, πού χτυπιέται ὀλοένα στὴν ἀχτὴ καὶ δέρονται, θυμίζει καῖκι, πού ταξιδεύει στὰ πρίμα. Κι' ὁ μπάριμπα Θόδωρος λέει πὼς εἶναι μέσα καὶ φεύγει σὲ τόπους ἀλαργινοῦς, μακρουνοῦς, σὲ θάλασσες ξένες κι' ἄγνωρες· μὰ δὲν πάει στὸ παιδί του.... Ἐρμη ψυχὴ γυρνάει στὴ μοναξιά τοῦ πόνου της... σὰ νὰ γένηκε καρὰβι ἡ ψυχὴ του καὶ τὸν γυρνάει ποῦ; ποῦ; Ἄ μάρρη ξενητεία! Κι' ἀπὸ τὰ μαῦρα στήθια τοῦ γέρου μιὰ φωνὴ μοιρολογητέρα ὑψώνεται, σκουριασμένη, παράτονη κι' ἀφίνει τρεκλίζοντας τοῦτα τὰ λόγια.

Τὰ ἔρημα τὰ ξένα ν' ἀνάψουν νὰ καοῦν
μοῦ πῆραν τὸ παιδάκι μου καὶ μοῦ τὸ τυραννοῦν...

«Καὶ μοῦ τὸ τυραννοῦν...» Σὰν ἕνας μαῦρος μαντύας, πού ξεμένει πίσω ἀπὸ μιὰ πένθιμη συνοδεία ἔμεινε στὴν ψυχὴ του ἡ φράση. Τυραννισμένο παιδί! Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού τὸ δεχόταν ἡ ξενητεία. Ἐδῶ καὶ χρόνια ὄλο γυρίζει ἔξω-ἔξω, μακρὰ ἀπὸ τὸ σπῆτι του πάντα μακρὰ... Ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ἀπὸ πόλεμο σὲ πόλεμο γύριζε... Μακεδονία, Ἡπειρο, Θράκη Μικρασία, πιντοῦ γύρισε τὸ παιδάκι του... Παντοῦ πῆγε σ' ὄλο τὸν κόσμο βρέθηκε καὶ μόνο στὸ σπιτάκι του δὲν ἔμεινε καὶ μόνο κοντὰ στὸν πατέρα του δὲ στάθηκε. Αὐτὸς γένησε παιδί κι' ἄλλοι τ' ὄριζαν κι' ἄλλοι τὸ διηύθυναν, ἄλλοι τὸ βλέπανε... Οἱ πόλεμοι τὸ τραβοῦσαν μακρὰ κι,

ὅταν γύρισε νὰ σ' χάσει πιά, ἡ φτώχεια τὸ στέλνει ἀκόμα πιὸ μακρὰ, πιὸ μακρὰ...

Σειέται τὸ παλιό, τὸ γέρικο δέντρο πάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι του, ἀφίνει ἕνα στεναγμὸ ἀδιάκοπο μὲ μύρια ἀναστενάγματα καὶ τὰ κύματα παίζουν μὲ τρελλὰ πηδήματα στὴν ἀχτὴ. Ἐρμη ψυχὴ πού ταξιδεύεις; Δὲ στάθηκε. ὄχι, ἄλλος πατέρας πιὸ κακότυχος ἀπὸ δαῦτον. Τὸ ἕνα του παιδί σκοτωμένο, τὸ ἄλλο μακρὰ, μακρὰ... Ἄ τί κακούργα ποῦναι ἡ τύχη! Δὲ σοῦ πέρνει κάνε μικρὰ τὰ παιδιά παρὰ σοῦ τ' ἀφίνει καὶ μεγαλώνουν καὶ τὰ πονᾶς καὶ τὰ καμαρώνεις καὶ λὲς πὼς εἶναι δικὰ σου καὶ ἄξαφνα - φσοσ-χάνονται ἀπὸ μπροστά σου σὰ δυὸ πουλιὰ σκιαγμένα κι' ἔρμος μένεις, κούτσουρο μένεις...

— Ἄ, Παναγία μου, φύλαε τὸ παιδάκι μου, φωνάζει κι' ἀφίνει τὰ πατρικὰ γεροντικά του δάκρυα λεύτερα νὰ τρέχουν στ' ὀργωμένο του πρόσωπο.

Ὁ ἀγέρας σφυρίζει, σφυρίζει πιὸ δυνατὰ στὸ δέντρο καὶ καλμάρει σ' ἕνα μεγάλο στεναγμὸ μὲ μύρια ἀναστενάγματα...

N. Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ.

ΓΡΑΜΜΕΝΟ Σ' ἘΝΑ ΛΕΥΚΩΜΑ

Κι' ὅταν ἡ νύχτα θ' ἀπλωθεῖ, σὰν ἕνα κάλυμμα βαθύ,
καὶ θὰ σκεπάσει διὰ παντός τὴ μάταιην ὑπαρξή μας,
μὴν πείς πὼς κάπου μιὰ φωνὴ, θὰ μείνει τάχα νὰ πονεῖ
τὸ φλογερὸ τὸ μυστικὸ πού ὑπῆρχε μεταξύ μας.

χίλια παράπονα δειλά, τὸ φῶς πού μέσα μας κελᾶ,
τὴν ὥρα πού τὸ βραδινὸ σκοτάδι μᾶς κυκλώνει,
πὼς οἱ ἄλλοι νὰ τὰ θυμηθοῦν—ἀφοῦ κ' αὐτοὶ θὰ κοιμηθοῦν,
ὅταν θὰ λείψουν τὰ πουλιὰ, καὶ θὰ χαθοῦν κ' οἱ κλώνοι;

ὡς καὶ τὸ μόνο τὸ γραφτὸ—μικρὸ κ' ἐφήμερο κι' αὐτό,
πού τώρα ἐδῶ, καὶ μὲ καρδιά τρεμάμενη σοῦ κλείνω,
πόσο πιστεύεις, τὸ πολὺ, πού θὰ μπορεῖ ν' ἀναπολεῖ
τοῦ μακρινοῦ μας τοῦ καημοῦ τὸ πέρασμα, καὶ κείνο...

Γι' αὐτὸ στὸ λέω νὰ μ' ἀγαπᾶς—νὰ μ' ἀγαπᾶς ὅπου νὰ πᾶς,
καὶ νᾶμαστε ἔτσι στοργικὰ δεμένοι μεταξύ μας—
γιατὶ τὸ βράδι θ' ἀπλωθεῖ, σὰν ἕνα κάλυμμα βαθύ,
κ' ἴσως δὲ σ' εἴρω πουθενά, στὴν ἄλλην ὑπαρξή μας...

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΠΟΙΑΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

I

«Ἡ τέχνη εἶνε ὁ λυτρωτὴς Θεός, ποῦ
μᾶς κάνει τὴ ζωὴ κάπως ὑποφερτὴ».

Δὲν πρόκειται στίς πάρα κάτω σκέψεις νὰ δικαιολογήσουμε τὴ γέννηση ἢ τὴ σημασία τῆς τέχνης στὴ ζωὴ· δὲν πρόκειται νὰ ἀναλύσουμε ἢ ἐμβαθύνουμε στὴν ἀνάγκη, τὴ μεγάλη λυτρωτικὴ ἀνάγκη, ποῦ τὴ δημιούργησε, ἀνεξάρτητη, δίπλα στὴ θρησκεία καὶ τὴν Ἐπιστήμη, σὰ συμπλήρωση τῆς «κατ' αἰσθησῆς» ἢ τῆς πειραματικῆς γνώσης καὶ τῆς μεταφυσικῆς πίστης (*). δὲν πρόκειται πρὸ πάντων νὰν τὴν παρακολουθήσουμε στὴν ἱστορικὴ τῆς ἐξέλιξη — Ἀποβλέποντας στὴν τεχνικὴ κατεύθυνση, ποῦ σήμερα συνοδεύει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' αὐτὴ τὴ γέννηση, ἀποβλέποντας στὴν τεχνικὴ συνείδηση, ποῦ κατόπιν τοῦ δίδεται καὶ κατ' ἐξοχὴν στὴν τεχνικὴν ἀ τ μ ὁ σ φ α ι ρ α, ποῦ μέσα τῆς κινεῖται, θὰ προσπαθῆσουμε νὰποκαλύψουμε τὴν οὐσία τοῦ δημιουργήματος καθὼς καὶ τοὺς ποικίλους ἐκείνους ὅρους, ποῦ τὸ καθιστοῦν ἄριστο· πέρνουμε, δηλαδή, τὸ καλλιτέχνημα στὴν ἀποκρυσταλλωμένη μορφή του καὶ τίς σχέσεις ἐκεῖνες, ποῦ δημιουργεῖ γύρω του, ὅπως σήμερα παρουσιάζεται ἢ ὅπως ἄλλοτε παρουσιάστηκε ἀλλὰ πάντοτε στὴ συνειδητὴ μορφή τοῦ τελειότητος, ὅπως τὸ θέλησαν οἱ χρόνοι τοῦ Σινοκλέους, τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης καὶ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς μεγάλης ρωσικῆς παραγωγῆς· καὶ τοῦτο γιατί κάθε ἐποχὴ ποῦ φθάνει στὴν ἀνώτατη τεχνικὴ τῆς ἀπόδοσης, διαφεύγει συγχρόνως καὶ τοὺς στενοὺς ὀρίζοντας τοῦ χρόνου καὶ τοῦ περιβάλλοντος καὶ παραδίδεται σὲ μᾶς ὡς αἰωνιότης ὡς «ἀέναον γίνεσθαι», ὡς συνεχὲς παρόν· τὸ ἄριστο καλλιτέχνημα παρουσιάζεται ὡς ἀποτέλεσμα φυσιολογικῶ ἀπείρων κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν ρευμάτων ἀκαθάρσιων, ποῦ κινοῦνται μέσα σὲ μιὰ ζωὴ καὶ ποῦ δι' αὐτοῦ ἀπορυσταλλῶνται τελειωτικὰ σὲ μορφὰς σταθερὰς καὶ αἰώνιας.

(*) Τὸ συναίσθημα τοῦ καλλιτέχνη δὲν εἶνε οὔτε συναίσθημα καθαρῶς θρησκευτικὸ, οὔτε συναίσθημα καθαρῶς ἐπιστημονικόν· εἶνε κατὰ τὴ χαρακτηριστικὴ φράση τοῦ Wundt «συναίσθημα ἐποπτείας» περιελκείνοντας μιὰ γνώση τοῦ κόσμου διάμεση, μεταξὺ ψυχολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς πείρας· γιὰ τοῦτο καὶ ἡ τέχνη ποτέ τῆς δὲ δουλώθηκε οὔτε στὴ θρησκεία ἀπολύτως, οὔτε στὴν ἐπιστήμη· βλέπει κατὰ τὸ δικό της τρόπο τὴ ζωὴ, διαισθανομένη τίς ἀπόψεις τῆς καὶ περιγράφουσα αὐτὴν μινεξαοτησίᾳ, δίδοντας ἠθικὸ «χαρακτῆρα» δικό της στίς παραστάσεις τῆς ἢ τέχνη δὲν εἶνε, τίποτ' ἄλλο παρ' αὐτὴ ἢ ἠθικὴ ντυμένη μὲ καλαισθητικὸ μανδύα.

Τὸ καλλιτέχνημα συνεπῶς πρέπει νὰ ἐξετάζεται στὸ σημεῖο ἐκεῖνο, ποῦ μιὰ τεχνικὴ παράδοση καὶ μιὰ ζωϊκὴ τάση, φθάνοντας στὴν κορυφὴ τῆς τελειότητος τὸ προσφέρει ὡς ὑπόδειγμα τοῦ τελείου, ὡς συμπλήρωση, δηλαδή, τῶν ἀτελειῶν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ὡς συνειδητὴ, τέλος ἀφετηρία μιᾶς ζωϊκῆς κατεύθυνσης· κατὰ πόσον τώρα, ἢ νέα αὐτὴ τεχνικὴ προσπάθεια στὸ φθάσιμο τοῦ τελείου ἀνταποκρίνεται πραγματικὰ καὶ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἔκφραση τοῦ τελείου εἶνε ζήτημα αἰσθητικῆς· ὁ φυσιολογικὸς συνταυτισμὸς μιᾶς τέχνης πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ συναισθήματα, ποῦ ζοῦν γύρω τῆς, ἀποτελεῖ αὐτὴ τὴν οὐσία τῆς αἰσθητικῆς (**). οἱ αἰσθητικοὶ κανόνες εἶνε συγχρόνως καὶ φυσιολογικοὶ νόμοι· μέχρι τινός· ὅτι λέμε ὥρατο ὑπάρχει προηγουμένως μέσα σ' ὀρισμένες σχέσεις τῆς φύσεως καὶ σ' ὀρισμένες γραμμὲς τῆς ποῦ κατόπιν ἡ τέχνη ἐκμεταλλεύεται καὶ συμπληρώνει· ἔτσι ἡ αἰσθητικὴ ἀνάλογα μὲ τὸ φυσικὸν περιβάλλον καὶ τὰ διάφορα καλλιτεχνικὰ κριτήρια, ποῦ κινοῦνται μέσα σ' ὀρισμένη Κοινωνία σχηματίζει διάφορες ἀντιλήψεις περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὥρατου καὶ τίς ἀποκρυσταλλώνει σ' ὀρισμένες λογικὰς πεποιθήσεις ποῦ βάζει τοὺς ἔχοντες τὴ φύση καὶ τοὺς νόμους τῆς· κατόπιν αἱ πεποιθήσεις αὐτὲς πέρνουσιν στὴν ψυχὴ τοῦ τεχνίτη καθαρῶς· τεχνικὴ συνείδηση καὶ μεταβάλλονται μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ σὲ τεχνικὴς ἢ ἠθικῆς ἀναπαραστάσεις· αὐτὴ, ἄλλωστε, ἡ οὐσία τῆς τέχνης. αὐτὴ ἡ ἐξελικτικὴ τῆς προσπάθεια, δὲν εἶναι παρά μιὰ μετὰδοσις ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς φύσεως πρὸς τὸ κύκλο τῆς ἀνεξάρτητης τεχνικῆς μόρφωσης μὲ τὴν κατὰ διαστήματα ἐγκατάλειψη τῆς φυσικῆς μίμησης· ὅσο ἡ τέχνη ἀπομακρύνεται τῆς φύσεως τόσο γίνεται προσωπικότερη πνευματικότερη, περισσότερον ἀνεξάρτητη καὶ συνεπῶς σκοπιμότερη στίς κατευθύνσεις τῆς.

Καὶ πραγματικῶς τόσο μιὰ τέχνη ὑψώνεται, ὅσο καλλιτέρα ξέρει νὰ ὑποτάσει τὴ φύση καὶ τοὺς νόμους τῆς στὸ σκοπὸ τῆς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἢ προσπάθεια αὐτὴ καταντᾷ παντελῶς ἀντιζωϊκῆ· δυστυχῶς σήμερα δὲ ζητᾶμε τὴν

(**) Ἡ αἰσθητικὴ, τὸ σύνολο δηλαδή, τῶν αἰσθητικῶν ἀρχῶν καὶ κριτηρίων διὰ τῶν ὁποίων κρίνουμε ἓνα καλαισθητικὸ φαινόμενον οὐδὲν εἶνε ἐνιαίᾳ· παραλλάσσει ἐκάστοτε μὲ τίς διάφορες ἀντιλήψεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν· ποῦ τυχόν ἔχουν γιὰ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Ὅρατο· ὅτι σήμερα μᾶς ἐνθουσιάζει αἴσιο μᾶς προξενεῖ τὴν ἀηδία· ὅτι συγκινεῖ ἓνα Κινέζο ἢ ἓνα Ἰάπωνά ἀφήνει ψυχρὸ ἓναν Εὐρωπαῖο· κάθε ἐποχὴ δημιουργεῖ τὸ πολιτισμὸ τῆς καὶ συνεπῶς καὶ τὴν τέχνη τῆς· ἀλλ' ὅμως παρ' ὅλες αὐτὰς τίς διαφορὰς τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν ὑπάρχουν ὀρισμένα ἔργα ποῦ δίδουν τὸν τύπο μιᾶς σταθερότερης αἰσθητικῆς, ἀπευθυνόμενα πρὸς ἓνα κύκλο εὐρύτερον καὶ παγκόσμιον γιὰ τοῦτο, ὡς ὑποδειγματικούς τύπους ἔργων πέρνουμε τίς τρεῖς δοκιμώτερες ἐποχῆς ποῦ παρήγαγαν ἔργα ἱκανοποιούντα ἓνα κοινὸ πλατύτατο καὶ ὄχι μόνον ἓνα κοινὸ μᾶς ἐποχῆς ἢ ἐνὸς λαοῦ· τὴν αἰσθητικὴν τὴν δημιουργοῦν κατ' ἀρχὰς οἱ κλιματολογικοὶ ὅροι καὶ ὕστερα τὰ καλλιτεχνικὰ ὑποδείγματα.

πληθωρική ζωή, όπως την προσφέρει ή Φύση, την τόσο πλούσια σε θανάτους και γεννήσεις, την τόσο πολυποίκιλη σε λυτρώσεις· ζητάμε την τεχνικήν ισορροπία και την πειθάρχηση των αντίθετων φυσικών ενστικτών· ζητάμε την αρετή και τη γαλήνη με τάνηθικότερα τεχνικά μέσα, αγνοώντας πώς μία τέτοια ζωή κατανατᾶ σχεδόν αδίωτη εις βάρος των ευγενέστερων φυσικών νόμων· αλλά δὲν πρόκειται νὰ χαρακτηρίσουμε τὴ σημερινή τεχνική κατεύθυνση, ποῦ μᾶς ἐπέβαλε τὸ παρελθὸν καὶ μᾶς μετέδωσε ἐν μηχανῆς ἐτεροκίνητες· δὲν πρόκειται νὰ κακίσουμε τὴ δάση τῆς ἠθικῆς τῶν χρόνων μας καὶ γενικώτερα τῆς ζωῆς παρ' ὅλη ἀντίθετη κατεύθυνση ποῦ μᾶς ἀποδεικνύει ἡ ἐπιστημονικὴ ἀγωγή καὶ παρ' ὅλες τὶς ἐντατικές προσπάθειες ποῦ καταβάλλει πρὸς τοῦτο ἡ πειραματικὴ τῆς πειθῆς δυστυχῶς γνωρίζουμε πῶς δὲν μπορούμε νὰ γυρίσουμε εἰς τὴ φύση· ἡ σχολὴ τῶν νεοσπενσεριστῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ποῦ μέχρι σήμερον εὐαγγελίζετο τὴν ἐξαγωγή τῆς ζωῆς μετὰ τὴν ἐπιστροφή πρὸς τὴ φύση σχεδόν ἀπέτυχε· τὸ κοινωνικὸν ἐνστικτὸν κυριαρχεῖ παντοῦ δημιουργήσαν εἰς βάρος μας μὴ δεύτερη φύση ποῦ δὲν μπορούμε πᾶν νὰ ἀποβάλλουμε· τελείωσε· δὲ μᾶς ἀπομένει παρὰ νὰ ἐξαγίσουμε τὴν τέχνη, ἀπὸ μάλιστα προσφέρεται· νὰ μᾶς ἀποκαλύψει μὴ γνώση τόσο θυμῶνα, τὴ γνώση τοῦ ὄρκου· Ἐλπίζουμε πῶς ἐξαγνίζοντας τὴν τέχνη καὶ ἀποκαλύπτοντας τοῦ νόμου ἐκείνου, διὰ τῶν ὀπρίων αὐτὸ θὰ κατορθώνοτο, θὰ μπορούσαμε νὰ ἐξαγίσουμε καὶ τὴ ζωὴ, ἀπὸ ἡ ζωὴ κινεῖται μέσα σὲ καθαρῶς τεχνικὴν ἀτμοσφαιρᾶ.

(ἔχει συνέχεια)

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

PAUL VERLAINE

IL BACIO

Φίλημα! ὁδὸν ἄλικο στοῦ χάδιου τὸ περβόλι;
Στὸ πιάνο ἀπάνω τῶν δοντιῶν σονάτα ἠρωϊκὴ
Γλυκὸ ρομφαῖν ποῦ στίς ἀδρῆς καρδιῆς ἡ ἀγάπη ψάλλει
Μὲ μὴ λιπόθυμη φωνή, Ἀρχαγγέλου μαγικῆ.

Ἦ φίλημα ἀργυρόχρο, θεϊκὰ γιομάτο χάρι
Χαῖρε! μεθύσι ἀνείποτον, ἀταίριαστη ἠδονή.
Γυρτὸς στὸ ἀδρό σου κύπελλον ὁ ἄνθρωπος λογιᾶζει
Εὐδαιμονίας πῶς ἀνοιξαν ἀνέσπεροι οὐρανοί.

Σὰν μουσικὴ κι' ὡσὰν πολὺ παλὴν κρασί τοῦ Ῥήνου
Παρηγορᾶς κι' ἀποκοιμᾶς γλυκά, κι' ὁ πόνος σβύεται
Μὲ τῶν χειλιῶν τὸ σμίξιμο στῆς πορφυρῆς πτυχῆς σου...
Ἦ γυμνος σου πρέπει πὺδ λαμπρὸς ἐνὸς Σαιξπήρου ἢ Γκαίτε

Μὰ ἐγὼ δὲ δύνομαι ὁ ἀπλὸς τραγουδιστὴς τοῦ δρόμου
Ἦ ἄλλο ἀπ' αὐτῆς τῆς παιδικῆς στροφῆς νὰ σοῦ χαρίσω.
Συγχώρα με καὶ γι' ἀμοιβή στὰ χεῖλη μᾶς μου φίλης
Τ' ἀνένδοτα, ἀνθισ, ὦ φίλι, γελούμενο περίσσο.

ΝΙΚΟΣ ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΙΔΙΟΦΘΟΓΓΑ

Ἀρκετὲς λέξεις μετὰ τὴ φθογγοκὴ ἐξέλιξη, ποῦ παθαίνουν εἴτε ἀπὸ φυσιολογικοὺς εἴτε ἀπὸ ψυχολογικοὺς νόμους, συμπλέκονται ὁλότελα στὴ μορφὴ καὶ στὴν προφορὰ μετὰ ἄλλες ἀρχαιότερες, εἴτε ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ βρῖσκει ἀνάμεσα στίς πιότερες ἀπ' αὐτῆς καὶ κάποιαν ἀντάμωση ὡς πρὸς τὸ νόημα καὶ σχετίζοντάς τες καὶ νοηματικὰ τὶς ἐνώνει καὶ τὶς κάνει μιά, ὥστε μόνον ὁ γλωσσολόγος μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει τὴν ἀρχὴ τους.

Κλασικὰ παραδείγματα τέτοια ἔχουμε τὸ Κεφαλονίτικο *ἀλαλος* καὶ τὸ εἰδικὸ *καὶ* ποῦ διάπλατα τἀναλύσαμε καὶ τὰ δύο στὸ βιβλίον μας «Γλωσσογνωσία καὶ Γλωσσογραφία Ἑλληνικὴ» (σελ. 120 καὶ 125).

Τέτοια εἶναι καὶ τὰ νεοτερικά: *στρατιώτης* καὶ *στρατιᾶ* ἀπ' τὸ ἰταλικὸν *strata* = δρόμος ποῦ ὁλότελα κατὰ τύχη συνέπεσαν μετὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα (πρβλ. δημ. τραγ. «Διαβάτες μου διαβαίνετε στρατιώτες περπατᾶτε» — «Διαβάτες μου στρατιώτες μου καλοὶ μου στρατιολάτες» — οἱ τὴν *στράταν* ἐλαύνοντες (πρβλ. *δρομολάτης* συνων.) ποῦ καμιά σχέση βέβαια δὲν ἔχει μετὰ τὸ ἀρχ. *στρατηλάτης*, καὶ ῥῆμα *στρατέβω* = ὀδεύω: «ὡς ἀστραπὴ τὸ σίδηρον στρατέβει ἀπάνω κάτω» (Ἐρωτοκ. Δ'. 1794) καὶ *στράτευμα* = περπάτημα, ὀδοιπορία, «τοῦ κύκλου (τῶν ἐνιαυτῶν) τὰ στρατέματα» (ἀφτοῦ Δ'. 618). Ὁ κ. Ξανθοῦδίδης τάχει ξεδιαλύσει στὴν ἐντέλεια (Ἐρωτ. σελ. 702—703). Ὅσο ὁ καθηγητὴς Χ. στὰ ΜΝΕ α', 143 μιλάει μετὰ «Ζηκίδειον ἀφέλειαν»: *στρατεύω*, *στρατιά*, «ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου» λέει.

Ἐπίσης ἀπ' τὸ *ἐπαισα* — *ἐπαιξα* ἔγινε τὸ *παίξω* = παίω, χτυπῶ, Θὰ σὲ *παίξω* λένε στὴν Ἄντρο — θὰ σὲ χτυπήσω (*παίω*). Πολύ σωσιὰ τὸ ὑπόθεσε ὁ Κουκουλῆς καὶ πρὸς ὁμορφὰ τὸ ἀποδείξει στὸ Λέκτορ. ἀρ. Γ' 312 σημ. 7. Ἀπὸ τοῦ ξεπλύνει ὅλες του τὶς γκάφες, Ὅμοια κατὰ παράλλαχτα λέμε καμῆς στὴν Ἀρτάκη: ἀπ' τὸν ἀόριστο (ἐπλευσα —) *ἐπλευσα* καὶ μετὰ τὴν ἀνομοίωση: *ἐπλευσα*, ἐνεστος: πλέκω = πλέω, κολυμπῶ, ξενορίζω. λ. γ. ξαίρεις καὶ *πλέκεις* (= κολυμπᾶς;) *πλέκει* ὁ βαθρακός, τὸ ψάρι κτλ. *ἐπλευσε* μέσ' τὸ αἷμα, ὁλότελα ἀνάλογα μετὰ ὅσα ξετυλίγει ὁ Κουκουλῆς γιὰ τὸ *παίξω* = παίω.

Ἄλλο τέτοιο εἶναι τὸ: κλαίει καὶ *δέρνεται*, θρηνώ καὶ *δέρνομαι*, ποῦ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ *ὀδύρομαι* πρβλ. *φθείρομαι* — *φτέρνομαι*: *ἐγείρομαι* — *γέρνομαι*, *σπείρομαι* — *σπέρνομαι*, *σύρομαι* — *σέρνομαι*.

Ἐπίσης στίς φράσεις: μοῦ *θέλεις* μὴ δραχμὴ, σοῦ *θέλω* πενήντα λεφτὰ κτλ. δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ *οφείλω* (χωρὶς νὰ ζητήσουμε τὸν ἐπικὸν τύπο *ὀφέλλω* ποῦ ὅστος δὲν ἀποκλείεται, πρβλ.: ἐπικά: *τόσον*, ἀττικά: *τοσοῦτον*, νεοελλ.: *τόσο* κτλ.) γιὰ τὸ I — ε πρὶν ἀπ' τὸ ὑγρὸ *λ* ξηγῆται ἔφκολα πρβλ. *φυλλάδα* — *φελλάδα*, *τηλικούτος* — *τελεκούτος* (Σαντορίνη), φυλὴ — *φελίκα* = κάποιος θάμνος χελδρ. 477· βλέπε καὶ ΓΓΕ. σελ. 26. (*)

Καὶ λοιπὸν ἅμα γίνετ: *φέλω* *φέλεις*, ποῦ ἔφκολα παρετυμολογίεται μετὰ τὸ *θέλω* *θέλεις*.

Ὅμοια τὸ *ἔσωσα* — *σώνω* = φθάνω, εἶναι τὸ: *ἰσώνω* (τὸ διάστημα ποῦ μᾶς χωρίζει) τὸν *ἴσωσα* = ἔγινε ἴσος του· θεωρήθηκε *ἦσωσα* καὶ λέχθηκε ἐνεστος *σώνω*. Δυὸ παιδιά στέκονται δίπλα τὸ ἓνα στ' ἄλλο μετρώντας τὸ ἀνάστημά τους.

(*) Ἔτσι (ΓΓΕ.) θὰ παραπέμπομε στὸ ἐξῆς στὸ νέο μας βιβλίον: «Γλωσσογνωσία καὶ Γλωσσογραφία Ἑλληνικὴ».

— «Σ' ἔσωσα!» λέει ὁ μικρὸς τοῦ μεγάλου.

Δηλ. «ἴσωσα μετὰ σένα στὸ μπόι». Ποιὰ νοηματικὴ σχέση μπορεῖ ν' ἔχει ἀπὸ μετὰ τὸ *σώζω*;

Ὁ Ξανθοῦδιδης Ἐρωτ. σελ. 710, *εὐλαβούμενος τὸν διδάσκαλον*, ποῦ τὸ θέλει ἀπ' τὸ *σώζω* λέει (MNE. α', 228) δὲν τολμᾷ νὰ πεῖ ἴσια καὶ πέρα πὼς μετὰ τὸ *σώζω* καμιάν ἐτυμολογικὴ ἀντάμωση δὲν ἔχει, μόνο τὰ λέει μασημένα.

Καὶ τὸ μέσο: *σώθηκε*—τελείωσε—*σώνεται*—τελειώνει εἶναι τὸ ἴδιο.

Δηλ. *ισώθηκε* (μετὰ τὸ ὅσο χρειάζοτανε, καὶ λοιπὸν :) τελείωσε.

Τὰ ἴδια ὅταν λέμε: *θαρρῶ* μετὰ τὴ σημασίαν τοῦ *νομίζω*, τοῦ *μοῦ φαίνεται*, λ. χ. «*θαρρῶ* πὼς δὲν μπορεῖς» κτλ. δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ: (θεωρῶ) *θωρῶ* (πρὸβλ. *Θεόδωρος Θόδωρος*).

Ἀπὸ τὸ *ψῆ ψοία*, ὑποκοριστικὸ: *ψο(ι)άριον*, εἶπαν *ψάρι*—τὸ φιλέτο, τὸ ψαρονέφρι, ποῦ καμιάν ἐτυμολογικὴ σχέση δὲν ἔχει μετὰ τὸ *ψάρι* «τὸ *δψάριον* ἀπὸ τὸ *δψον* (MNE. β', 607). Ὅσο ἔπειδὴ τὸ φαγὶ τοῦ *ψαριοῦ* εἶναι τρυφερό, καὶ τρυφερό ἔτισης τὸ κρέας τοῦ φιλέτου, ὁ λαὸς κάπου τὰ σχέτισε καὶ τὰ ἔνωσε καὶ σημασιολογικά.

Τὸ Βενετσιάνικο: *mascara* (Ἰταλικὸ *machera*)—προσωπιδοφόρος καὶ τὸ Ἀραβο-Τούρκικο *μασχαρά*—πρόστυχος, τὰ εἶπαμε καὶ τὰ δυὸ *μασκαράς* μετὰ διαφορετικὸ βέβαιον νόημα τὸ καθένα στὴν ἀρχή, μὰ ἔπειδὴς ὁ προσωπιδοφόρος κάνει καὶ *μασκαράλκια*, ἐνωθήκανε καὶ σημασιολογικὰ οἱ λέξεις καὶ θεωρηθήκανε μιὰ. (Κοῖτα καὶ σχετικὸ ἔρθρον τοῦ κ. Σ. Κυριακίδη Λεξγγρ. ἀρχ. Ε', 119), ποῦ τὸγραφε ἑξαιτίας ἀφτῆ μου τὴ σημεῖωση ἢ ὁποῖα πρωτοδημοσιεύθηκε στὸ «Βωμό».

Ἔτσι λοιπὸν ἔχομε: *ἀρκουδάκι* ἀντὶς *ἀκριδάκι* τὴν ἐνδημικὴ ἀκρίδα γιατί τὰ παιδιὰ τῆ δένουνε μετὰ μὴν κλωστή καὶ τὴν χορῆβουνε σὰν *ἀρκουδάκι*—μικρὴ ἀρκούδα.

Σουρῶνω, ἀπ' τὸ σειρῶ (ἢ σερῶ, Κοραΐς)—διηθῶ, διυλίζω, στραγγίζω, συσφίγγω, συνωθῶ, ἀμπάχνω, διώχνω, ἀποπαίρνω, ἐπιπλήττω· καὶ *σουρῶνω* ἀπ' τὸ σοῦρος—μέθυρος (Ἀραβαντινός), ποῦ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ Βενετσιάνικο *suoro*, ποῦ θὰ πεῖ φελλάρι, τῆσπωμα, στούμπωμα· ὅπως εἶπαν λοιπὸν· «ἔγινε τάπα ἢ ἔγινε στουπι» ἔτσι εἶπαν καὶ ἔγινε *σοῦρος*—: *σοῦρωσε*. Ἐπειτα ὅπως λένε «τὸ τραβᾷ, τὸ τσοῦζει, τὸ σφυρίζει,» κτλ. εἶπαν καὶ «τὸ *σουρῶνει*».

Ρόκα τὸ σαλατικὸ (λατ. *rucca*)· καὶ *ρόκα* ἢ ὑλακάτη (ἰταλ. *rossa*).

Ρίνα τὸ ψάρι εἶδος σαλάχι (*scuatina*)· καὶ *ρίνα*—ἡ μεγάλη λίμα (*lime*).

Ἄγνωστος στὴν αὐστηρὴ δημοτικὴ λέγεται ἔτσι ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει γνώση. Μᾶλλον τὸ νόημα τῶχει καὶ Ἡσύχιος (Πρὸβλ. καὶ Κορ. Ἄτ. β', σ: 10 καὶ Ξανθοῦδ. Ἐρωτ. στή λέξη).

Τὸ ἀρχαῖο *ἄγνωστος* Ῥωμαϊκὰ τὸ λέμε *ἀνέγνωρος*, δηλ. ὁ μὴ γνώριμος.

Τὸ νεοελληνικὸ *ἄγνωστος* καμιά σχέση δὲν ἔχει μετὰ τὸ ἀρχαῖο ἰδιόφθογγο, ποῦ ὀλότελα κατὰ τύχη συμπέσανε οἱ φθόγγοι τους. Τὸ δικό μας ἔγινε ἔτσιδα:

Κατὰ τὸ σχῆμα: *κριτικός*—*ἀκριτος*, *λογικός*—*ἄλογος*, *βολικός*—*ἄβολος*, *παστρικός*—*ἀπαστρος*, *θωριακός*—*ἄθωρος* (=ἄχρωμος) κτλ. εἶπαν καὶ *γνωστικός*—*ἄγνωστος*.

Ὅστε *ἄγνωστος* εἶναι τὸ ἐναντίον τοῦ *γνωστικός*, γιὰ τοῦτο λέμε καὶ *ἀνάγνωστος* κατὰ τὰ: *ἀνάμναλος*, *ἀνάμελος*, *ἀνάγροικος*, *ἀνάβαθος* κτλ.

Λέγει ὁ Ξανθοῦδιδης (Λεξ. Ἄρχ. Ε'. 299): Ἄπ' τὰ *κουρᾶ*, *κουρέβω*

«προῆλθε καὶ τὸ οὖσ. *κουράδι*, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσήμαινε τὸ κουρευόμενον, ἢ κουρευθὲν ποίμνιον, κατόπιν δὲ γενικῶς τὸ ποίμνιον, ἐκ τούτου ἐγένετο τὸ: *κουραδάρης*—ὁ ἔχων ποίμνιον».—Λέω κὲγώ (Γραμ. § 144-5): Τὸ ἀποροξίμο τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου γίνεται ἀπὸ παρετομολογικὸ συνεπαρμό, ἀφοῦ συγχιστεῖ μετὰ τὸ ἴδιο τελικὸ σύμφωνο τῆς πρωτοτερινῆς λεξούλας: *σκῶρ*—: *σκοράδιον* φράση: νὰ φᾶς *σκοράδια* (τὰ δυὸ *σρ* γίνονται ἓνα)—: *κουράδια*.

Μάτι (=ὀμμάτιον)· καὶ *μάτι* (=ἰμάτιον) τὸ πικράμισο στὴν Κύπρο.

Ἄγεράκι (=ἀγέρα, αὔρα) καὶ *ἀγεράκι* (=ἔραξ, ἔτσι στὴν Ἀρτάκη: ἓνα *γεράκι*—ἓν'—*ἄγεράκι*).

Ροδιά (=ἡ ροιά) ὁ καρπὸς τῆς *ροῖδι* ἢ *ροῖδι*· καὶ *ροδιά* (=ἡ ροδιῆ), τὸ λουλουδί τῆς *ροδο* ἢ τριαντάφυλλο, ἀπ' ἀφτὸ καὶ: τριανταφυλλιά.

Κανόνι (=κανόνιον) στὴν Ἀρτάκη λένε τὴν μπλέτα τοῦ ρούχου, στὴ Βεζίτσα τῆς Ἡπειροῦ τὸ μασσύρι τοῦ ἀργαλοῦ· *κανόνι* (*canon*) τὸ πυροβόλο.

Ζυμάρι (=ἡ ζύμη) καὶ σὲ μερικὸς τόπους *ζυμάρι* ἔνεκα τὸ ζ (πρὸβλ. σιτάρι ἔνεκα τὸ σ) καὶ στὴ βορειοελληνικὴ κανονικὰ ἔνεκα τὸν ξεπεσμὸ τοῦ ἀτονου Ι.—Καὶ πάλι: *ζυμάρι*:—(σιτάρι:—ἔσμαριον:—ἄσμαρι (=ἔσμος μελισσῶν).

Χαρτώνω (=περιβάλλω μετὰ χαρτί)· καὶ *χαρτώνω* στὴν Κούμη—ἔβλογῶ, περιβάλλω μετὰ *χάρτα* (=χάρτι ΓΓΕ. σελ. 96).

Ἄγλωσση = ἡ βοιβή· μα *ἄγλωσση* λέγεται στὴν παλιὰ Ἀθηναϊκὴ γλώσσα καὶ ἡ ἀγριάδα, ποῦ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ παρετυμολογημένο τὸ *ἄγρωσσις*.

Γούλα—ἡ λαμαργία καὶ ὁ πρόβολος τῶν ὀρνίθων ἀπ' τὸ λατ. *gula*—λαίμος· καὶ *γούλα* τὸ μεγεθυντικὸ τοῦ *γούλι*—ὁ καυλὸς τοῦ λαχάνου ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ἄγλις*—: *ἀγλί(ον)*—: γλί—: γουλί (πρὸβλ. *γδι*—: *γουνδι*) ὅπως πολὺ σωστὰ τὴν παράγει ὁ φίλος μου ὁ Φάβης (Λεξ. ἀρ. σ' 356).

Ἀράπα τὸ θηλικὸ τοῦ *ἀράπη*, ἢ ἀραπίνα, ἢ ἀράπισσα· καὶ: ἡ ῥάπυς—: ἡ ῥάπη—: ἡ ῥάπα—: ἡ *ἀράπα*.

Ἀφιόνι εἶναι τὸ ἀρχαῖο *ὄπιον* ποῦ οἱ τοῦρκοι τὸ κάνανε: *ἄφιόν*· ἐμεῖς παίρνοντάς το ξανά ἀπ' ἀφτὸς τὸ εἶπαμε *ἄφιόνι* (*) (κοῖτα Γραμ. Φιλ. § 1638) Ἄλλο τὸ *ἄφριόνι* καὶ γιὰ λόγους φθογγικὸς *ἄφιόνι* Γραμ. Φιλ. § 254 καὶ ΓΓΕ. σελ. 32 σοῦ τὸ *πρj*—ἔτσι νὰ διορθωθεῖ—γίνεται *πj* δηλ. *πj* καὶ σελ. 43 σημ.) ἀφτὸ τὸ *ἄφιόνι* ἀπ' τὸ *ἄφριζω* κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπ. κ. Μιχ. Στεφανίδη ποῦναι καὶ εἰδικὸς γιὰ τὰ τέτοια σημαίνει τὸν ἀσβέστη.

(*) Κοῖτα ΓΓΕ. σελ. 141 τὴν γκάφα τοῦ κ. διευθυντῆ τοῦ λεξικοῦ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΒΞΑΓΝΙΣΜΟΣ, διήγημα *Ειρήνης Δενδρινού*. Έκδοση «Γραμμάτων», Ἀλεξάνδρεια.

Τρεις κυρίως είναι οί κατηγορίες ἀνθρώπινων τύπων, πού ἡ φιλολογία ζωγραφίζει στή δημιουργική της ιδιότητα: οί πρῶτοι ἀνήκουν στή φύση, καί είναι ἀπλῶς φορεῖς καί ἀντιπρόσωποι ἐνστικτων ἀπόσσωπων καί πρωτογόνων· οί δευτεροί ἀνήκουν στή Κοινωνία, οί τρίτοι στήν Ἀνθρωπότητα. Οί πρῶτοι είναι ἡ μᾶζα, οί δευτεροί οί *χαρακτήρες*, οί τρίτοι οί *Προσωπικότητες*.

Ἄς πάρωμε πρὸς τὸ παρόν, ἀφήνοντας γιὰ ἀργότερα τὴν ἀνάλυση αὐτοῦ τοῦ ὀρισμοῦ τοὺς τύπους τοῦ *Ἐξαγνισμοῦ*. Ἄν ὁ Πολυλάς καί ὁ Θεοτόκης μᾶς ἔδωσαν τύπους κοινωνικούς, ἡ *κ. Δενδρινού* μᾶς δίνει *φυσικούς* τύπους. Ἀπλῆ καί ζωηρὴ ἀπεικόνιση τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ὑπάρξεώς μας, πού περιέχει τὸ σύμφυτο τῶν ἐνστικτων, τῶν παθῶν καί τῶν συναισθημάτων.

Ἐπάρχει, ἀλήθεια, καί μία ἐξαίρεση: ἓνας μυστικοπαθὴς ἔκφυλος, πού καταφεύγει στὸ μοναστήρι. Τύπος βαθύς καί υποβλητικός, ἀλλὰ τόσο ἀτελῶς ζωγραφισμένος ὥσπου μάλιστα ξεθωριάζει ὅλος διόλου: γιὰ τὸν ἀκοῦμε νὰ *σκέπτεται*, καί μάλιστα σὰ σοφός, ὅταν μῖς λέγῃ ὅτι ἔρχεται νὰ δοιωθῇ γιὰ νὰ ἀποφύγῃ ἓναν αἰμομικτικὸν ἔρωτα· γιὰ οί παραστάσεις του μοιάζουν μὲ παραστάσεις ποιητοῦ, παρὰ ἡλιδίου (σ. 23), καί γιὰ τὰ κινήματά του ἔχουν ὡς καί τὸ *savoir vivre* (σ. 19). Ἔτσι, ἂν ἐξαίρεσωμε τὸν Ἡγούμενο, στοιχειωδῶς καί αὐτὸν διαγεγραμμένον, ὁ Ἐρωτας εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπομένει δεσπότης καί ἀποκλειστικὸς κυρίαρχος τῆς ψυχολογίας τῶν προσώπων. Εἶναι πραγματικῶς ἀληθινός, ὁμοίομορφος, βαθύς ἔρωτας τῆς σαρκὸς πρὸς τὴ *σάρκα*, σὲ ζωηρότατο *crescendo*, πού φθάνει ἐπὶ τέλους στὸ λαμπρὸ καί παλλόμενον τέμμα του (σ. 60).

Ἄλλ' ἀπὸ δῶ καί πέρα ἀρχίζει μία σύγκριση, πού, χωρὶς νὰ διακρίνεται μὲ τὸ πρῶτο βλέμμα, ὑπάρχει ὅμως ριζικὴ καί ἀναμφισβήτητη. Τὸ συμπαθητικὸν αὐτὸ βιβλιαράκι ἔχει ὀρισμένως καί μιά *θέση* νὰ ὑποστηρίξῃ, ἀπλῆ καί σύντομη, καθὼς καί τὸ θέμα του: πὼς καμμιὰ κοινωνικὴ συνθήκη δὲν εἶναι ἰκανή, μήτε καί πρέπει νὰ βιάσῃ τὸν ἐξ ἐνστικτου ἔρωτα, τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς γιὰ τὴν τελειοποίηση. Ἀντιστρόφως, αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πατήσῃ κάθε ὄρκο, κάθε εὐγνωμοσύνη, κάθε ἀπόφαση, (σ. 43).

Ἄλλ' αὐτὸ τὸ δόγμα, πού παρουσιάζεται κάτω ἀπὸ ἔνδυμα χτυπητὰ νατουραλιστικὸ, εἶναι φρικωδῶς ρωμαντικὸ δόγμα. Ἡ φύση πραγματικῶς δημιουργεῖ αὐτοὺς τοὺς τυραννικούς γαλβανισμούς· ἀλλ' ἡ φύση δὲν ἔξρει, παρὰ τὴ στιγμή, καί τὴ γονιμοποίηση. Ἡ συνέχεια, ἡ κοινωνικὴ συνέχεια, ὁ γάμος πού ἐπισημοποιεῖ αὐτὴ τὴ στιγμή καί τὴν διαιωνίζει, —εἶναι πράγματα πού ἡ φύση τ' ἀγνοεῖ καί δὲν τὰ παραδέχεται. Γιὰ νᾶναι κανεὶς συνεπὴς σ' ὅλη τὴ γραμμὴ αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως, πρέπει ν' ἀπορρίψῃ ἐντελῶς τὸ γάμο, πού εἶναι ἡ κοινωνικὴ καί ψυχραὶμη ἐκμετάλλευση, ἡ ἄρνηση αὐτῶν τῶν ἐνστικτων. Καί ὅμως ἡ *κ. Δενδρινού* κατορθώνει νὰ τὰ συμβιβάσῃ μὲ χαρούμενη ἰκανοποίηση. Πιθανόν, ἀλλ' ὁ συμβιβασμὸς τους παύει ν' ἀνήκῃ στή νατουραλιστικὴ ἠθικὴ· εἶναι ρωμαντισμὸς ὀλοφάνερος. Ἡ *κ. Δενδρινού* πιστεύει ὅτι ἡ στιγμή ἐκείνη εἶναι ὄχι ἀπλῶς φυσιολογικὴ, ἀλλὰ καί ψυχικὴ παρουσία καί

προσταγὴ τοῦ μοιραίου, ὀρισμὸς τοῦ Θεοῦ, πού πρέπει νὰ τοῦ ἐμπιστευθοῦμε τυφλὰ ὅλο μας τὸ μέλλον.

Θεέ μου, πότε θὰ ζωγραφίσῃ κανεὶς συγγραφεὺς ἀντὶ τοῦ Ἐρωτα, τὸ Μῖσος; θὰ εἶναι ὀραιότερο, βαθύτερο, λυρικώτερο· ἓνα ἀντιστάθμισμα στὴν πλάστιγγα, μιά πνευματικὴ ἀνακούφιση, μιά μεταβολὴ διαίτης φιλολογικῆς, μιά ἀναγκαία ἀφαίμαξη σ' αὐτὴν τὴν ἔρωτικὴν ὑπερτροφία.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΕΝΑΣ—ΕΝΑΣ κ' ἄλλα διηγήματα *Λ. Κουκούλα*

Ἰπὸ τὸν τίτλο Ἐνας-ἓνας ὁ *κ. Λ. Κουκούλας* ἐξέδωκε τόμο διηγημάτων του, πού εἶναι καί ὁ τρίτος τοῦ πρώτου μεγάλου διηγήματός του. Τὸν *κ. Κουκούλα* θὰ τὸν προτιμούσαμε μόνον ὡς ποιητὴν ἄξιον κάποιας προσοχῆς, γιὰ τὴν ἡλικία τῶν τριάντα χρονῶ, πού περπατᾷ, δὲ μπορεῖ ἓνας εὐσυνείδητος κριτικὸς νὰ τοῦ συγχωρήσῃ ἓνα πλήθος ἀτέλειες, πού περιέχουν τὰ διηγήματά του. Ἄν κ' ἔχει μιά εὐχέρεια διατοπώσεως τῶν σκέψεών του, ἐν τούτοις ἡ εὐχέρειά του μεταβάλλεται σὲ ρητορισμὸ, σὲ μακαρονοειδῆ δικαστικὰ «διὰ ταῦτα» καί σὲ μιά φρασεολογία ἐκτεταμένη καί γιομάτη ἀοιστολογία. Νομίζει κανεὶς, ὅτι γιὰ ὀλικούς λόγους ἀνέλαβε νὰ γράφῃ πολλὰς σελίδες, ὥστε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπαραίτητη συμπύκνωση τῶν προτάσεών του, ἂν καί τὸ θεαίωτο εἶναι, πὼς ἀπὸ ἄγνοια τέχνης μᾶς παρουσίασε αὐτὴν τὴν ἄνιαρὴ ἀπεραντολογία.

Τὸ ὑποκείμενὸ του παίζει τὸ κύριο πρόσωπο στὸ ἔργο του. Συλλέγει ἀναμνήσεις τοῦ βίου του, διαρκῶς μᾶς ἀναφέρει, πὼς θυμᾶται τοῦτο κ' ἐκεῖνο καί τελειώνει ἔτσι μ' αὐτὸ τὸ κομπολόγι τῶν ἀναμνήσεών του, τὸ διηγήματά του, ἄσχετο μὲ τὸ θέμα του. Μήπως τὰ ἄλλα πρόσωπα, πού ἀναμειγνύει, τοὺς γονεῖς του, τὸν ἀδερφὸ του, τὴν ἀδερφή του Νέλλη, τὶς ἐρωμένες του Πόπη καί Φλώρα, κάποιο φίλο του Βέρα—πού τὸν ἐπικαλεῖται μόνον—ἔχουνε κάποια ὑποκειμενικότητα, μιά ὀποιαδήποτε αὐτεξουσιότητα; Ὁχι. Ἀπλῶς ἀναφέρονται καί παρέρχονται ὡς δικαιολογικὰ πρόσωπα πού χάνονται σ' ἓνα ταραγμένον πέλαγος ἀναμνήσεων. Τόσο μάλιστα εἶναι σκιώδεις οί ἥρωές του, πού δὲν διαλέγονται παρὰ... ἐλάχιστα, πολὺ ἐλάχιστα. Γι' αὐτὸ λείπει κ' ὁ τόπος κ' ὁ χρόνος κ' ἡ τεχνικὴ ἐναρμόνιση τῶν λεπτομερειῶν, σὲ μιά κίνηση σταθερὴ καί δράση, πού νὰ προκαλεῖ στὸν ἀναγνώστη ἓνα ἐνδιαφέρον καί μιά μικρὴ ἔστο συγκίνηση. Ἄν θὰ λέγαμε ὅτι, οί ἥρωές του αἰωροῦνται σὲ πετούμενα παράδοξα, χωρὶς κατεύθυνση, παραδομένα στὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων, δὲ θὰ φαινόμεστε ὑπερβολικοί. Ὁ *κ. Κουκούλας* ἐπεχείρησε νὰ μιμηθῇ τὸν Χάμσον καί νὰ ἐξωτερικεύσῃ ἓναν ἐσωτερικὸ κόσμον δικό του ἀντικειμενικὰ, κ' ἄρχισε νὰ παρατάσῃ λεπτομέρειες καί φιλοσοφίες κούφιας καί ἐντυπώσεως ζηρῆς καί σκέψεις χλιαρῆς κ' ἀσθήματα ἔρωτικὰ παιδιάτικα.

Τὸ θέμα του εἶναι τοῦτο: ὅτι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἓνα-ἓνα παραδίνονται στὸ θάνατον καί μένει ὕστερα αὐτὸς ζωντανός. Κι' ἐνῶ γιὰ κείνους πού ἀπέρχονται ἐλάχιστα μᾶς ἀπασχολεῖ, κατατρίβεται σ' ἔρωτικὲς ἐκδηλώσεις, πρὸς μιά φίλη τῆς ἀδερφῆς του Πόπη, κάμνοντας μπροστὰ τῆς κ' ἀγῶνες μὲ τὸν... ἀντραστὴ του. Ἡ ἀδερφή του Νέλλη μπῆκε σὲ μοναστήρι. Καί βγήκε. Μὰ πέθαναν ἡ Νέλλη κ' ἡ Πόπη. Ἔστερα ἀγαπάει μιά Φλώρα. Μαζί τῆς κάνει παιδάκι. Μένει μακριὰ του. Ἀποφασίζει νὰ πάει νὰ τὴ δει. Ἐνῶ ταξιδεύει, δὲ θὰ φτάσῃ ποτὲ στὴ στεριά. Κ' ἔτσι πάει κ' αὐτὸς γιὰ νὰ βρεῖ τὸν ἄλλο κόσμον.

Οἱ ἔρωτές του ἔτσι καταδικάζονται νὰ παρέλθουνε σὲ μιά περιττὴ φλυαρία, καί βαρετὴ. Γιὰ δὲν ἔχουνε σχέση πρὸς μιά καθορισμένη κατεύθυνση καί σκοπὸ πού πρέπει κάθε ἔργο νὰ διακρίνεται γιὰ νᾶναι ἔργο σοβαρὸ. Ἡ ἀτεχνία κ' ἀπειρία τοῦ *κ. Κ.* φανερώνεται καί στὴν ἔλλειψη διαλόγου καί περιγραφῆς τῆς φύσεως καθὼς κ' ἀπὸ κίνηση, δράση, σύνθεση, συγκίνηση, γιὰ νὰ ποῦμε, πὼς θὰ εἶχε τὸ ἔργο του ψυχὴ κ' εἶσθημα.

Ὁ *κ. Κ.* ἐν κ' ἔγραψε στὴν πρωτεύουσα τὸ ἔργο του, ἐν τούτοις πούθενὰ δὲν δια-

κρίνουμε τίποτε το έλληνικό, μιὰ εικόνα τῶν τοπειῶν μας, ἕνα τύπο γνωστό, τίποτε. Τοῦναντίο μᾶς προξενεὶ ἀπέχθεια μὲ τὸ νὰ γαλλίζει π. χ. δὲν τοῦ ἀρέσει τὸ ὄνομα: Πέτρος καὶ τὸ μεταβάλλει σὲ «Hièr» ὅπως καὶ τὸ τραγοῦδι: «Aimer sans être aimé...» κτ. Ὁ γενικός ἐπηρειασμός του εἶναι ὑπερβολικός (Χάμσουρ Γκέγκερσταμ). Γι' αὐτὸ κλείνουμε τὸ βιβλίο του χωρὶς νὰ μᾶς ἀφήσει ἴχνη στὴν καρδιά μας καὶ στὴ μνήμη μας.

Ἀλλήμονο ἂν ἡ νεώτερη ἐποχὴ μας ἀντιμετώπιζε τοὺς πεθαμένους πεζογράφους μας Κονδυλάκη, Μητσάκη, Χριστομάνο, Παπαδιαμάντη, Καρκαβίτσα, Χατζόπουλο, Θεοτόκη, Ροδοκανάκη, μὲ τέτοια ψεύτικα ἔργα. Τὸ διηγηματικὸ αὐτῶν φρούριο θὰ ἔμεινε γιὰ πάντα ἀπρόσβλητο.

Τὸ διηγημὰ του «ἐνῶ ἔπαιζε τὸ πιάνο» δὲν παραλλάζει στίς ἀτέλειες ἀπ' τὸ παραπάνω. Ἐνας ἔρωτας πάλι ἀνούσιος, ἀδικαιολόγητος, ἀφοῦ δὲν ἔχει βάσεις ἀπάνου σὲ μιὰ κεντρικὴ ἰδέα, μεταξὺ Ἀρίστου καὶ Φόφης. Ὁ Ἀρίστος αὐτοκτονεῖ. Διότι εἶτανε καταχραστής. Πῶς κατεχράσθηκε, ποιὲς τύψεις συνειδήσεως πέρασε, γιὰ νὰ φθάσει στὸ ἀπελπιστικὸ αὐτὸ τέλος, δὲν μᾶς τίς κάνει γνωστὸς ὁ κ. Κ. γιατί.. δὲν τίς ξέρει. Καὶ στὸ ἄλλο του διηγημὰ τὰ ἴδια, μιὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια κινηματογραφικῆς φύσεως, ἀποτυχημένη καθολοκληριαν.

Πολλοὶ θὰ μ' ἐρωτήσουν, ἂν ἄρα καὶ ποῖα εἶνε τὰ προτερήματα τοῦ κ. Κουκούλα. Πρὸς αὐτοὺς ἔχω νὰ δώσω τὴν ἀκόλουθη ἀπάντησιν. «Ὅταν ἕνας κριτικὸς προσκληθῆ νὰ παρατηρήσῃ ἐν ἄγαλμα γὰ νὰ γράψῃ καὶ δεῖ ὅτι εἶνε ὑπερβολικὰ κακὸ τεχνον, θ' ἀναλυθῆ στὰ γέλια καὶ θ' ἀπέλθῃ ἀμέσως». Ἐν τούτοις ὁ ὑποφαινόμενος ἀσχολήθηκε μὲ τὰ διηγήματα τοῦ κ. Κ. καὶ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἀπ' αὐτὸν ὡς μιὰ φιλικὴ συγκατάδοσις. Ἐπειδὴ ἄλλως τε δὲν πιστεύω στὰ σοβαρὰ ν' ἀποβλέπει ὁ κ. Κ. στὴν πεζογραφία, ἀφοῦ ὡς ποιητῆς, εἶπαμε, ὅτι ἔχει κάποιαν ἀξία, μᾶλλον κινουῦμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι γιὰ λόγους ἀσχετους πρὸς τὴν φιλολογικὴν ἰδέαν, ἐτύπωσε τὸν τόμο του. Πάντως ἐμεῖς εἶχαμε ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν νὰ γράψουμε τίς κρίσεις μας, χωρὶς ὑποχωρήσεις. Διότι μόνον κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο φρελοῦμε τὴν φιλολογίαν, ὅταν λέμε τὴν ἀλήθειαν, ὅσο κι' ἂν εἶνε πικρὴ καὶ πᾶνουμε νὰ ἐνισχύουμε κάθε μετρία ἐκδήλωσιν.

Κ. Α. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ. Ποιήματα Σπύρου Μ. Καμηλέρη. — Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀθηνα» δραχ. 25.

«Ὁ Ὅμηρος ἀνατυπώνεται κάθε φορά, κι' οἱ ἀγοραστὲς του δὲν ἀρκοῦν οὔτε γιὰ νὰ πληρῶσουν τὰ ἔξοδά του» κι' ὁμοίως παραδίνεται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μὲ τέτοιαν ἀκρίβειαν, ὡς νὰταν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι. Εἶναι λόγια τοῦ Ἐμερσον ἀπὸ κάποιο δοκίμιό του· αὐτὴ ἡ προκαταβολικὴ δυσπιστία πρὸς ἕνα βιβλίο ἐξ ἀφορμῆς τῆς πολυτελείας του εἶναι τόσο μεταδοτικὴ! Φυσικά, βιβλία ὡς αὐτὸ τοῦ φίλου μου κ. Καμηλέρη, θὰ εἶχαν φέροι στὸ νοῦ τοῦ Ἐμερσον τέτοιες σκέψεις. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, δὲν ἔχω ξεφυλλίσει νεοελληνικὸ βιβλίο πολυτελέστερο. . . Οἱ πέντε εἰκόνες ποὺ τὸ στολίζουν, εἶναι τόσο δροσερῆς, τόσο εὐγραμμες, τόσο φωτεινῆς, τόσο ἐντονες (ἐκεῖνο τὸ ζευγάρι τοῦ ἐφήβου καὶ τῆς κόρης ποὺ χαιρετοῦν τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός δὲν εἶναι ἔξοχο; ὅλη ἡ ὑπόστασις τους ἀναδίνει τὴν Ἀνάστασιν), ὥστε φέρνουν καὶ τὸν ζωγράφο, ποὺ συνθέσῃ τὰ ζωγραφικὰ αὐτὰ ποιήματα, στὸ πλευρὸν τοῦ ποιητοῦ τῆς συλλογῆς. Ἡ πολυτέλεια τοῦ βιβλίου εἶναι λοιπὸν κι' αὐτὴ τὴν ἐποχὴν, δὲν εἶναι οὔτε ξιπασιὰ, οὔτε ἐπίδειξις. Εἶναι συμπλήρωμα τῆς ποιήσεώς του.

Σὲ τέσσαρα μέρη ἔχει διαιρηθεὶ ἡ συλλογὴ. Τὰ θλιμμένα νιάτα—Ἀγάπη—τὰ Διονυσιακά—Πρὸς τὸ Φῶς. Ἐχομε λοιπὸν ἐμπρὸς μας ἕνα συγκρότημα, ὃχι ἀπλῶς ἕνα ἄθροισμα, ἕνα παραδολὸ ψηφιδωτό. Κι' ὅσο διαβάζομε τὰ ποιήματα αὐτά, τόσο βλέπομε τὸ σύνθεσμον ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσά τους, τόσο ἡ ψυχολογικὴ τροχιά τους μᾶς παρουσιάζεται ἐνκοινέστερα.

Ὁ κ. Καμηλέρης ἀρχίζει ἀπὸ τὴ θλίψη. Εἶναι ἡ μοιραία ἀλήθεια, ἡ τραγικὴ κοινοτοπία, ἡ τύχη κάθε μιᾶς εὐγενέστερης ζωῆς. Ἡ ἀπογοήτευσιν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρδύστην ἐπιπορὴν στὴν πραγματικότητά· ἡ ἐγκατάλειψιν ἢ μόνωσιν. Ἐκινήσαμε τρα-

γουδώντας, κι' ὁ πόνος μᾶς γέμισεν αἵματα (σ. 11): τὰνώφελα δίχτυα μας τ' ἀνασούραμε σκιασμένα κι' ἄδεια (σ. 18): ἴσως ποτὲ πιά δὲ θ' ἀντικρύσωμε

γλανκοῦ οὐρανοῦ τ' ἀθόλωτα κομμάτια (σ. 18),
γιατί ἡ ἀνεπαρόρθωτη ἀλλοίωσις πραγματοποιήθηκε μέσα μας. Νὰ ὁ πόνος, τὸ μοτίβο τοῦ παραπόνου, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἡ συλλογὴ.

Ἄλλ' ἡ θλίψη δὲν φέρνει μόνον τὸ παράπονο, τὸ αἰώνιο «γιατί!» Ὁρῶς ὥρες τὴν ἀποδέχεται κανεὶς, κλίνοντας τὸ κεφάλι, ὡς μιὰ σεβαστὴ πραγματικότητα· λικνίζει κανεὶς τέλος τὸν πόνον καὶ τὸν τραγοῦδει (σ. 15, 16, 19, 22): ἢ θέλει, ἀπλῶς καὶ μόνον, νὰ τὸν λησμονήσῃ, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν δύναμιν νὰ τὸν ξεριζώσῃ (σ. 20). Ὑπάρχει κάπου μιὰ στιγμιαία ἄρνησις, ἕνα κίνημα ἀνταρσίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι, παρὰ μιὰ σκέψιν, μιὰ ὑπόθεσιν, μιὰ εὐχὴ (σ. 21): ἀμέσως ἡ πεποίθησις τοῦ ἀναλλοιώτου, ἡ ἐπίγνωσις τοῦ ματαίου ξανάρχεται, πικρότερα, (σ. 26), ὥσπου τέλος νὰ ξεπιάσῃ σὲ σφοδρὸ καὶ κρανηστικὸ κλάμμα (σ. 29):

Κι' ὅταν στῆς Πίζρας τὸ βουνὸ θὰ φτάσῃς, στὴν κορφῇ,
κι' ἡ θλίψη σὲ στηλώσῃ Ἐσταυρωμένη,
μὲ ἄγια, βαθεῖα ἐγκατερόρησι, κίτταξε ποῦ θὰ μῆ
τὸν ἥλιον τῆς Ἑλπίδας σου σὲ δύση αἱματωμένη.

Ἡ Ἀγάπη ἔρχεται—ὡς ἕνας γλυκὸς, στὴν ἀρχὴ χλωμὸς, ἥλιος, ποῦ ζωηρεύει ὁλοένα, λυώνοντας τὰ σύννεφα, ζεσταίνοντας τὸν ἀέρα, ξεπλένοντας τὰ κλαμμένα μάτια. . . Μῆς τὴν ἀναγγέλλει ἕνα τρυφερὸ καὶ ἑσπερὸ ποιήμα: «Τὸ βιβλίο τῆς Ἀγάπης». Θεέ μου! Μὲ πόσῃ ἀνυπόκριτῃ χαρᾷ βλέπομε τὸν ποιητὴν γεμίτον ἀκόμα ἀπὸ τὸσους θρησασμούς! Ἡ θλίψη λοιπὸν τοὺς ἔχει μονοδιάσει, δὲν τοὺς εἶχε νεκρώσει. Κι' ὅταν ἡ Ἀγάπη σημαίνει τὸ φωτερό ἐσθινὸν τῆς, ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ξυπνᾷ καὶ γυροῦει νὰ δοθῇ. Τὶ ἄλλο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς νιότης, ἀπὸ τὸ νὰ ποθῇ νὰ δώσῃ; — Στους θρησασμικοὺς χαιρετισμοὺς ποῦ τῆς στέλνει, οὐδὲ μιὰ ἐμπνεύσεια, φαίνεται ἀκόμη τόσο πλούσιος ἀπὸ θέρημ, νύκτα κι' ὄρθος (σ. 37, 38, 44)! Κ' εὐτυχῶς δὲν ἀντικρύζομε καθόλου μιὰν ἄλλην ὄψιν τῆς Ἀγάπης, ποῦ ἔρχεται ὄψιμα νὰ κρούσῃ μιὰ καρδιά σφαιριστὴν ἀπὸ καιρὸ: οἱ ὑπάρξεις ἐκείνες τὴν βλέπουν καχύποπτα, καὶ τὴν ἐρευνῶν ὑποῦλα: ἔχουν τὴν ἰδέαν πῶς ἔρχεται νὰ τοὺς πάρει, κι' ὄχι νὰ τοὺς δώσῃ, νὰ τοὺς φταχθῇ, ἀντὶ νὰ τοὺς πλουτίσῃ. Καταραμένη πείρα, φανερωμένη, μολυσματικῆς ψυχῆς! Ὁ ποιητῆς αὐτοῦ τοῦ βιβλίου δὲν ἦταν, παρὰ μόνον γονατισμένος. Σηκώθηκε κι' ὄρθοπόδιον εὐθὺς καὶ πορεύεται

«μὲ τὸ κεφάλι σ' ἄστρα στηλωμένο».

Χαίρεται τὴν εὐδαιμονίαν του, τὴ δοκιμάζει σ' ὅλες τῆς τις δυνατὲς μορφῆς (σ. 40, 42, 45).

Ὑστερα, στὸν ἴδιον τόνον, παρεντίθεται ἕνα intermezzo γιὰ τὴν ἐπιστροφὴν στὴν Πατριδα. Δροσερῆς ἀναμνήσεις τραγοῦδου σὲ τεχνικῆς στροφῆς. . .

Ἐπὶ τέλος, ἔρχονται τὰ Διονυσιακά. Εἶναι τὰ ποιήματα τὰ ζωηρότερα σὲ ἐμπνευσιν καὶ ἀδρότερα ἀπ' ὅλη τὴν συλλογὴ. Φτωχοῦλα Ἀγάπη, ἀπλή, ἄμθη, ἀδειανή, τί ν' ἀπόγινε; λησμονήθηκες ὅπως διόλου σ' αὐτὴ τὴν χλιδὴν καὶ τὴν κραιπάλην. Δὲν ἦσαν, παρὰ ἕνας σταθμὸς, μιὰ βάση, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ν' ἀπογειωθῇ ὁ δειλιασμένος ὄνειροπόλος.

Εἶναι φανερὸ πῶς ὁ ποιητῆς ἐδῶ βρίσκεται στὸ στοιχεῖο του. Ἐνῶ ὁ πόνος του πρὶν δὲν ἔφτανε βαθύτερα ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν, καὶ μιὰ θεληματικὴν τοῦ ἀπόχρῳσιν μπορούσε κάπου νὰ προδοθῇ, ἐδῶ, ἀντιστρόφως, ἡ χαρὰ του ἀνεβαίνει στὸ ὕψος τοῦ θριάμβου. τοῦ διθυράμβου! Ἡ ζωηρότητα καὶ ἡ ἀφθονία στίς λεπτομέρειες τῶν πλαστικῶν αὐτῶν εἰκόνων κείθει πῶς σ' αὐτῆς τῆς ἐμπνεύσεως συμμετέχει ὅλη τοῦ ἡ παλλομένη ὑπαρξίς· κατορθώνει γι' αὐτὸ, νὰ μεταδώσῃ κάτι ἀπὸ τὸν συναρπασμὸν ἐκεῖνο τοῦ διανυσμοῦ, ποῦ ὄνειροπολοῦμε. . .

Τὰ σεῖστρα καὶ τὰ κρόταλα κροτεῖσται!

Γυμνά τὰ στήθη, ἀνάερα τὰ μαλλιά. . .

. . . Ροδοστεφανωμένοι προχωρεῖσται!

Ἄλλ' ὡς φαίνεται, καὶ τὸ στάδιον αὐτὸ δὲν εἶναι, παρὰ τὸ προπαρασκευαστικὸ τῆς τελειωτικῆς κατακτισεως. Στὸ τέταρτον μέρος, μετὰ τὸ *Ἐσφάντωμα*, ποῦ εἶναι ἡ σύντομη ἀνακεφαλαίωσις τῶν Διονυσιακῶν, ἀνακρούεται γλυκὰ κι' ἡ πνευματικὴ χαρὰν γῆ. Καὶ στὸ *Πρὸς τὸ Φῶς*, ποῦ εἶναι πιά τὸ τέρμα, ἡ Ὁμμορφία, φανερωμένη τὰ μιὰν ἄσπρη ἄγνη, κρατῶντας στὸ χέρι τὸ διακοπτότηρον τοῦ ἀθάνατου ὑγροῦ, ἀνσμεμβεῖ μιὰν ὁμαδικὴν ἐνθερμὴν δέσησιν μὲ τὴν τρομερὴν καὶ ἀκραντῆ-τῆς Παρουσία!

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΗΣ ΓΗΣ κι' άλλα διηγήματα Π. Χάρη.

Ο κ. Π. Χάρης εξέδωσε τὸν πρῶτον τόμον διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ τελευταία νύχτα τῆς γῆς». Εἶναι ὁ τίτλος τοῦ πρώτου διηγήματός του, πού ξεχωρίζεται ἀπ' τ' ἄλλα, σὰν πῶς ὑποφωτιστό. Πρόκειται γιὰ τὴ νύχτα, πού θὰ ἔπεφτε ὁ κομητης. Μιά οικογένεια ἐγκαταλείπει τὸ σπίτι, μὲ φύλακα μόνη τὴν ὑπηρετρια καὶ ἀπέρχεται. Ἡ ὑπηρετρια συναντᾶται μὲ τὸν ἐραστὴ τῆς. Κ' ἐνῶ πιστεύουσε, ὅτι θὰ χαλάσει ἡ γῆ, ἐν τούτοις παραδίδονται στὴν ἡδονὴ γιὰ τελευταία φορά. Ὁ φόβος, πού καταλύει τὴν ἡδονή, γιὰτι παραλύει τὸ σῶμα, ὁ φόβος τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου, προκαλεῖ σὸ ζεῦγος... μιὰ νύχτα ἡδονῆς!

Ἔτσι καθ' ὅλη τὴ γραμμὴ ἀψυχολόγητα εἶνε κατασκευασμένα τὰ διηγήματά του, πού νὰ μᾶς ξεγυμνώνουσε μιὰ παιδιὰτικὴ ἀμάθεια καὶ μιὰ βιασμένη πρωτοτυπία, πού καταλήγει στὴν ἀσειδίτητα. Ὁ κ. Χάρης προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐπιδείξει ἰκανότη τεχνικὴ μὲ μιὰ ἀκατάσχετη λεπτομερειακὴ περιγραφή εἰκόνων ἀπ' τὴ φύση. Ἄλλ' οὔτε κατορθώνει νὰ μᾶς πείσει, πῶς εἶναι καλὸς στὴν περιγραφή τοῦλάχιστο, γιὰτι ὅλες οἱ εἰκόνες του εἶνε ξηρὰ γραμμένες κι' ἀσχετες πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἔργων του. Ἄν ὁ κ. Βουτυρᾶς κάνει κατάχρησιν περιγραφῶν τῆς φύσεως, δὲν ἐπεταί ὁμως μ' αὐτό, πῶς πρέπει νὰ βρίσκονται νέοι, πού νὰ μιμοῦνται καὶ τὰ ἐλαττώματά του. Οἱ ὑποθέσεις του εἶνε ὅλες ἀνοήσιες, πρόχειρες κι' ἀσκοπες. Ὁ κ. Χάρης μᾶς δίνει τὴν ὑποψία, πῶς πρῶτα ἀσχολήθηκε μὲ τὴν περιγραφὴν κ' ὕστερα μὲ κάποια δράσιν τῶν ἡρώων του, πού ὅλοι εἶνε σκιῆς κινηματογραφικῆς, πρῶσωπα κινούμενα ἐπὶ σκηνῆς, πού γίνονται πλοῦσια ἐμφάνισιν σκηνηκῶν, γιὰ νὰ χειρονομήσουσι, (εἶδος παντομίμας), καὶ πού καὶ πού κάτι τι νὰ ποῦνε, (γιὰ νὰ μὴ λείψουσι οἱ διάλογοι ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἐργασία τῆς σκηνοθεσίας). Ὁμιλοῦν οἱ ἐραστῆς σὸ σπίτι τὴν τελευταία νύχτα τῆς γῆς, ἐνῶ ἀσχολεῖται ὁ κ. Χ. μὲ τὰ πεῦκα, τὸν ἀέρα, τὴ λάμψιν τ' ἀστεριῶν, τὴν κατάστασιν τῶν κουφωμάτων τῆς οἰκίας, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιδράσιν τῶν φῶτων καὶ τῶν σκιῶν, λέγει ἕνα σωρὸ ἀνοησιῶν, κ' ἡ νύχτα πού ἔπρεπε νὰ δώσει στὸν ἀναγνώστη τὴν ἀγωνία καὶ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου τῆς ἀνθρωπότητος, παρέρχεται, ὅπως οἱ ἄλλες νύχτες, πού δὲ θὰ συνέβαινε τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Τὸ σοβαρώτερον πεδίο δράσεως, γιὰ ἕνα συγγραφέα εἶνε περνᾶν ἀπαρατήρητο, γι' αὐτὸ καὶ πέφτει οἰχτρὰ τὸ διηγημά του στὴν ἀποτυχία. Ὁ κ. Χ. συλλέγει ἐντυπώσεις γιὰ τὰ ἀντικείμενα γύρωθεν του, τὰ σαλόνια, τὰ κάδρα, τὰ βάζα, τὰ πιάνο, τὴν ἐταζέρας, τὴν κουρτίνας κ.τ.λ. καὶ νομίζει, πῶς αὐτὸ λέγεται «τέχνη γιὰ τὴν... τέχνη». Δὲν τὸν ἀπασχολεῖ τίποτε ἀπ' τὴ ζωὴ, δὲν μπορεῖ νὰ δώσει στοὺς ἡρώας του μιὰ ἀνώτερον σκέψιν, μιὰ φιλοσοφικὴ διάθεσιν, μιὰ συγκίνησιν, ἕνα κοινὸ δάκρυ τῶν ματιῶν, ἕνα μικρὸ πόνον τῆς καρδιάς, λείπει ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τὰ ἔργα του καὶ στρέφει μὲ ἀναίδεια πρὸς τὴ ζωὴ τὰ νῶτά του, ὄχι ἐπειδὴ εἶσι τὸ θέλει, μὰ διότι δὲν μπορεῖ ὁ νεαρός στὰ πρωτόλειά του ν' ἀπασχοληθεῖ καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινον πολυκύμαντον ζωὴ μὲ ὅλα τὰ λαβυρινθώδη μυστήριά της καὶ νὰ πετάξει σὲ ἰδέες ἐπιβλητικῆς.

Ἡ γλώσσά του εἶνε ἀάμφοτον. Σύνθεσιν δὲν ὑπάρχει πούθενά. Οἱ προτάσεις του κομμένες, δείχνοντας, πῶς δὲν ἀπόκτησε ἀκόμη τὴν τριβὴν τοῦ γραψίματος. Οἱ παρομοιώσεις του κούφισες. Μιά γλώσσα ἐξω ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς, ἀντικατασθητικὴ κι' ἄμουση.

Ἔτσι καταλήγουσε νὰ πιστεύουμε, πῶς σὸ πρόσωπον τοῦ κ. Χ. δὲν ἐγεννήθη διηγηματογράφος, οὔτε ἀνέτειλλε νέος ἀστέρ, οὔτε νέος ἥλιος, ὅπως, ὡστῶρα συνειδησίσαμε, γιὰ κάθε νέα ἐμφάνισιν, ν' ἀναγινώσκουμε τολμηρῆς τέτοιες προβλέψεις, πού μάταια φάχνουμε νὰ βροῦμε αὐτοὺς τοὺς... μεγάλους, πού περάσανε μικροὶ κι' ἄσημοι οἱ καημένοι. Κι' ὁ κ. Χ. ἴσως ν' ἀκούσει τέτοιες ἐνθουσιαστικῆς γνώμες ἀπὸ φίλους του. Δὲν ἔχει ὁμως νὰ ὠφελῆται τίποτε, ἂν δὲν παραδεχτεῖ τὰ ἐλαττώματά του καὶ νὰ ἐργαστεῖ συστηματικὰ σὸ μέλλον νὰ τὰ διορθώσει, ὥστε νὰ βρεθοῦμε στὴν εὐχάριστον θέσιν τότε νὰ τοῦ σφίξουμε τὸ χέρι. Μὲ τὸν πρῶτον τόμον μᾶς ἀπέδειξε, πῶς δὲν ἔχει τάλαντον. Ὁ ἴδιος ἄς μᾶς διαψέσει. Τὸ εὐχόμεστε.

Κ. Α. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΜΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ : Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ

Ἐπὶ τῆς ὕλης

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ Σ. ΚΑΜΗΛΛΕΡΗΣ

Γραφεία: Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀθηνᾶ» Ἐδριπίδου 6.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ἐσωτερικοῦ

Ἐτησίαν δραχ. 40

Ἐξάμηνον > 20

Ἐξωτερικοῦ

Ἐτησίαν δραχ. 120 (μισὴ λίρα)

Ἀμερικῆς, δολλάρια 4.

Τὸ φύλλον δραχ. 4.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Jean Richerpin. Τὰ τραγούδια τῆς Μιάρας Μετάφρασιν Ν. Πετιμεζᾶ-Δαύρα. Ἐκδοσιν Παντογνώστην.

Δ. Καλογεροπούλου. Διηγήματα Ἐκδοσιν Ι. Σιδέρη.

Δ. Ἀντρέγιεφ. Οἱ μαῦρες μάσκες. Μετάφρ. Ἀθηνᾶς Σαραντιδῆ. Ἐκδοσιν «Γραμμάτων» Ἀλεξάνδρειας.

Α. Ἀργη. Στίχοι.

Γρ. Ζενοπούλου. Ἡ ἱστορία μιᾶς χωρισμένης. Ἐκδοσιν Χ. Γαννιάρη.

Δ. Φραγκοπούλου. Ἡ φύσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως. Ἐκδοσιν «Ἀγκύρας».

Μ. Μαίτερλιγκ. Τὸ γαλάζιον πουλί. Μετάφρ. Π. Χάρη. Ἐκδοσιν Χ. Γαννιάρη.

Κ. Δαγάνου. Στὸ μαγκάλι τῆς ζωῆς.

Μαρίου Περαίου. Ἡ ἀγάπη μου.

Irene Galanou Toute notre Eglise.

Ἀλκη Θρύλου. Κωστής Παλαμᾶς—Σολωμός. Ἐκδοσιν Οἴκου «Ἀθηνᾶ».

Ἀ Μίχα. Τὸ βιβλίον τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ θανάτου

Στ. Σπεράντσα. Ὁ Μπαύρον. Ἐκδοσιν «Παντογνώστην».

Π. Μανρέα. Ἐλεγχοί.

Γρ. Ζενοπούλου. Μαργαρίτα Στέφα. Ἐκδοσιν β'. Ἐκδότης, Ι. Κολλάρος.

ΓΝΩΜΕΣ καὶ ΣΚΕΨΕΙΣ Φρ. Νίτσε. Ἐκδοσιν Χρ. Φέξη Μετάφρασιν Ι. Ζερβού.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ, Μ. Μαίτερλιγκ. Ἐκδοσιν Χρ. Φέξη. Μετάφρασιν Δαρλέξη.

ΔΗΛΩΣΗ

Ὅσοι κρατήσουσι τὸ πρῶτον φύλλον θὰ θεωρηθοῦσι συνδρομηταί.

Τυπογραφεῖον «Ἀναγέννησις» Α. Ράλλη καὶ Π. Καρούζου

Γ' Σεπτεμβρίου 28.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΘΗΝΑ,"

Α. Ι. ΡΑΛΛΗ

ΑΘΗΝΑΙ - ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Σερβικά διηγήματα. Τόμος Α' <i>Δαζάρεβιτς</i>	Δρ.	5
2. 'Αναμνήσεις από τὸ σπίτι τῶν πεθαμένων <i>Ντοστογιέφσκη</i>	>	10
3. Πλανέματα ἀγέλαστα <i>Κας Θεοτόκη Παρασκευοπούλου</i>	>	5
4. 'Ο Νέος Μωϋσῆς κι' ἄλλα διηγήματα <i>Δ. Βουτυρά</i> δεμ.	>	12
5. Οἱ νέοι διηγηματογράφοι. 'Επιμελεία: <i>Α. Παπαδήμα</i> δεμ.	>	20
6. Οἱ ἑπτὰ κρεμασμένοι <i>Α. 'Αντρέγεφ</i> δεμ.	>	7.50
7. Νυχτερινὴ κουβέντα <i>Δ. 'Αντρέγεφ</i>	>	6
8. Πρὸς τὸ φῶς ποιητικὴ συλλογὴ. <i>Σπ. Καμηλλέρη</i>	>	25
9. Τὸ στοιχειωμένο σχολεῖο <i>Δ. Ζαφειρακοπούλου</i>	>	15
10. Τὰ συντρίμια <i>Δ. Βῆμα</i>	>	
11. Γραμμὲς στὴν 'Αμμουδιά <i>Γ. Περγαλίτη</i>	>	
12. 'Ο Σολωμὸς <i>Β. Σταματέλου</i>	>	15
13. Κωστῆς Παλαμᾶς Διαλέξεις <i>'Αλκη Θρύλου</i>	>	15
14. 'Ο Σολωμὸς <i>'Αλκη Θρύλου</i>	>	10

ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. 'Η 'Αθηναία στὸ Δ' καὶ Ε', αἰῶνα Π. Χ. <i>Κας Ρ. 'Ιμβριώτου</i>	δρ.	3
2. Μελέτη περὶ φυσικῶν τέκνων <i>Κας Παπαδημητρίου</i>	>	3
3. 'Η γυναίκα καὶ ἡ κοιν. πρόνοια <i>Δος Δεσύπρη</i>	>	3
4. 'Η δράση τῆς 'Ελληνίδος <i>Κας Παναγιωτάτου</i>	>	3
5. 'Η γυναίκα στὸ Βυζάντιο <i>Κας Ρ. 'Ιμβριώτου</i>	>	10